Där ute. Skisser

Bokutgåva

Stockholm. C& E. Gernandts förlags aktiebolag. 1901

DÄR UTE

Han går Clark street nedåt — från norr till söder — långsamt och makligt. Han har godt om tid och det roar honom att med flit promenera dåsigt sakta för att därigenom liksom tyst protestera mot den narraktigt öfverdrifna brådska, som råder rundt omkring honom. Människor ila halfspringande framåt, ännu tuggande på sista frukostbiten, somliga kränga på sig öfverplaggen ute på gatan. Kabelvagnarna rusa häjdlöst sin väg, öfverfyllda och icke stannande ens vid gatukorsningar. Butikerna öppnas i en hast, luckor och gardiner försvinna som med ett trollslag och golfvets sopor vräkas ut på gatan. På vänster hand är allt svalt och skuggigt, men till höger, västerut, har solen redan hunnit sätta stora, glänsande, heta fläckar på de fula husens takstolar och öfre våningar och de gamla fönsterrutorna lysa som kattögon. Gatan spolas skyndsamt och slarfvigt, en stinkande smörja rinner i rännstenen. Det kommer att blifva en varm dag. Han fortsätter säfligt sin vandring på gatans skuggsida, vänster sida. Med andra ord, han går enligt amerikansk uppfattning på orätt trottoar och äfven det roar honom.

I ett hörn är ett apotek, det vill säga en butik, där allting säljes, men mest patentmediciner, preventivartiklar, klädesborstar, frimärken, cigarrer och läskedrycker. I de stora fönstren dammas de granna glaskulorna, fyllda med olikfärgadt vatten, men en bjärt målad, i trä skuren indian, tobaksskylten, är redan utburen och uppställd på sin piedestal vid dörren. Den lugne mannen observerar detta och går in.

Den stereotypa hälsningen försiggår och åtföljes omedelbart af det om möjligt ännu stereotypare uttrycket »vacker dag — eh?» Ett mummel blir svaret, men då en tämligen dyr cigarr utväljes, finner sig apotekaren föranledd att ytterligare fråga »hur affärerna — business — äro.» Cigarren snoppas omsorgsfullt och tändes långsamt och väl, och första blossen dragas sakta och betänksamt. Så går kunden med en kort nick och utan att svara. »Svensk», säger bodägaren mellan tänderna, »men han lär vara rik den där sengångaren. Fördömda utlänningar!» Och då hans blick samtidigt faller på pojken i fönstret tillägger han hetsigt: »Somna inte, damma på, lathund!»

På gatan storma fortfarande omornade människor förbi söderut. Där nere ligger »staden», jättebutikerna, börserna, bankerna, affärskontoren, tryckerierna och ännu längre bort och mer västeråt, fabrikerna. Dit hasta alla dessa framrusande män, kvinnor och barn. På klockslag tager allt arbete sin början — hvarje minut är dyrbar och tillvaratagen i dollarslandet. Men den förmögne svensken fortsätter sin morgonpromenad. Han röker den goda cigarren och går så stilla och dock så själfmedvetet säkert, ett halft leende kring munnen. Blicken kall, men vaken, en blick, som sett mycket och lärt af det den sett.

Medan han går, tänker han på en del saker. Han tänker lugnt och sansadt, utan bitterhet, utan öfversvallande glädje. Det har inte alltid varit förlig bris — stundom stiltje, stundom hård motvind. Men han har kryssat sig fram. — Liknelsen behagar honom och han tänker vidare i samma riktning. — Så hade han då efter många svåra, tröttande seglatser ändtligen kommit sig upp, utbytt skutan mot ett präktigt ångfartyg, kunde man säga. Bra hamnar hade han också funnit och skyddande dockor — ja, det var värkligen ingen dum liknelse. Och dock, en smula haltade den likväl. Ty han hade, trots allt, ingen hamn, som han precis kunde kalla sin

egen, det vill säga, icke så som han en gång trott att han haft eller åtminstone hoppats han skulle få. Säker och fast ankargrund fanns nog, men ingen hamn, nej ingen hamn.

För ett ögonblick lägrade sig ett moln öfver den tänkandes panna. Dragen blefvo ovanligt bistra, läpparna hvitnade öfver de sammanbitna tänderna. Han glömde bort att röka och cigarren slocknade. Ingen hamn, ingen stad, intet land ...

En vacker vårmorgon då solen lyste och vinden snärtade i en blågul flagga hade han vinkat farväl till en hastigt svinnande grå klippkust med ett hvitt fyrtorn. Hans sinne var ljust, hans hjärta lätt, båtens kölvatten hvirflade som en fåra af smält guld och stäfven var riktad mot ett silfvertöcken, bakom hvilket nya vidder och sagoäfventyr dolde sig. Hans bröst vidgade sig för hafsluften och saltstänk slogo honom i ansiktet — bort från det gamla, trånga, ut till det lockande nya!

Men akteröfver lade sig skorstenens rök, det mindes han, som ett långt, svepande sorgflor och dolde synranden, där det lämnade fosterlandet låg.

Den tänkande vandrade fortfarande helt mekaniskt gatan framåt. Han tuggade sin cigarr och märkte ej att han ibland stötte emot passerande eller att personer hälsade honom. Hans tankar voro ombord på en atlanterångare med en yngling, som för tjugo år sedan reste ut.

Ut, var det ja. Där ute skulle han blifva en man, som betydde något. Slut med leken. Och sen, när målet var hunnet, hem igen till sitt land, hem, hem. Ah! *där ute* var medlet, intet annat. Hade han då trott.

Och så kom han dit ut, hit ut. Hvilka år, de första! År då ryggen böjdes för att bli rak, år då karaktären omdanades, blicken skärptes, idealen tvättades bort och hjärtat stelnade till is. Hårda år, men icke långa, nej förfärande snabba. Endast vägen var lång — o, så lång! — det fanns intet slut. Men den blef bredare och bättre ju längre man hann. Och han hade hunnit ganska långt. Egentligen ville han i allmänhet ej gärna i detalj tänka på denna vandring. Där funnos exempelvis saker, som lagens väktare, om de nu bara kände till ... nog skulle ...

Det för tillfället bleka ansiktet färgades svagt. Nu hade han kommit till en tvärgata. En vagn häjdade hans steg. En polis, som igenkände honom, gjorde vördnadsfullt honnör och röt åt kusken att köra undan. Han gick vidare och tänkte och mindes.

Det var dock märkvärdigt med de där idealen. Han intresserade sig, bland annat, en gång mycket för konst, det kom han väl ihåg. Tänkte bli konstnär själf — ha! ha! Såg färger och linjer i allting och gick om kvällarna, efter arbetet på fabriken, i akademiens friskola och tecknade antik. Och om söndagarna målade han, ja, tillhörde en artistklubb. Han hade goda anlag, sade de. Ja visst, ja. Det var de två första åren där ute — hm! — här ute. Sen var det slut. Där funnos också andra ideal. En lagom inkomst och ett litet hem med en ljuslockig husmor, små barn, små händer ... Så blå ögon hon hade, den fattiga svenska flickan, så glad hon var och hvad hon var stolt öfver honom. Tre år räckte det. Hvar var hon nu? Så blek hon blef då han sista gången talade vid henne, sade henne sina planer, försökte få henne att inse, hvad som var förståndigt. Att man också skall komma ihåg allting. Hvar fanns hon nu?

Mannen hade hunnit nästan ned till bron, där alla de illa beryktade husen ligga och där de fallna kvinnorna bo. Han skyggade för en plötslig tanke och var nära att påskynda sina steg.

Det idealet, som emellertid varit mest seglifvadt, var fosterlandskänslan. Humbug visserligen, den också, liksom allt det andra, men svårt hade det varit. Då han på tio år samlat en förmögenhet, icke längre arbetade i en fabrik utan själf ägde en, började han på allvar längta hem. Han upptäckte brister i det land som blifvit hans andra hem. Han började kritiskt granska människor och förhållanden och det var alldeles märkvärdigt

så liten procent, som bestod profvet. Och hela tiden växte och växte denna hemkänsla, dragningen till landet i norden — ja, till hela östra världsdelen. I de vackraste färger utmålade den fantasi, han då ännu ägde kvar, hemkomsten. Tänk — de gamla vännerna, de gamla gatorna, skolkamrater och ungdomsminnen! *Det* var *hans* land, icke detta, här var han främling, lycksökare, utbörding, trots rikedomen. Hem! Och så sålde han sin uppfinning, patent och allt, sade ett gladt farväl och for.

Den bittra missräkning, som följde, tordes han knappast erinra sig. Den var förfärlig. Han fann att han, den rike svensken, i själfva värket var hemlös. Var det det öfvergifna fäderneslandet som hämnades — låg felet, förändringen hos honom eller hos de gamla vännerna? Det visste han ej, hade aldrig brytt sig om att egentligen göra klart för sig. Men han visste att han icke mer hade något land, någon stad, hamn ... Han frös där hemma, han nästan längtade tillbaka. Och så en vacker vårmorgon med leende sol och vind, som lekte med en blågul flagga, lämnade en bruten man med dyster blick den främmande kust, han en gång kallat sin, för att ånyo vända till det hemland, som aldrig varit hans. Där ute under stjärnbanerets braskande färger och örnens stolta sinnebild skulle han lefva sina dagar och grubbla öfver sitt lifs fata morgana. Till dess en dag emigrantens graf skulle skottas igen och ett vittrande kors med ett oläsligt nummer slutligen beteckna den sista hviloplatsen.

Ja, så var det. Det vill säga, fullt så tragiskt tog han det ej med tiden. Tillbaka hade han kommit och nu, sedan alla illusionerna begått självmord, hade han vuxit i rikedom och grosshandlaranseende. Han hade tur emedan han var lugn och kall, pänningar fattades ej. Bara ett hem.

Den rike främlingen, som makligt promenerade ned Clark street en morgon och gjorde reflexioner, vaknade plötsligt upp och rätade på sig. Han hade hunnit öfver bron och var nu midt i millionstadens brusande lif med luftbanor, skyskrapare och tusentals jäktande brödsökare. Och jordens alla språk surrade i hans öron — hu!

Han såg en välbekant elegant whiskybyffé och gick in trots den väl tidiga timmen. Där inne var så skumt och svalt, de slipade glasen och det polerade silfret blänkte svagt på spegelhyllorna bakom marmordisken. Liköressenser och kryddofter slogo emot honom, i ett hörn brann med liten låga en röd ampel, buren af en bronsfigur. Från väggarnas många taflor — ryktbara europeiska mästare i en amerikansk kroglokal — blickade leende ansikten bakom de lätta skir, hvarmed konstvärken voro öfverspända. Den artigt bugande kyparen i sin nystärkta hvita dräkt frågade hvad han behagade

»Whisky», svarade mannen kort och befallande. »Men», tillade han därpå, »icke min vanliga sort utan en starkare».

Han står vid disken och betraktar sin whisky. Hvad är det egentligen med mig i dag? tänker han. Är det våren, som gör mig ömsom sentimental, ömsom hårdare än vanligt? Och han mindes hur han som ung hvarje vår brukade längta bort, ville ut och resa.

Det förargar honom att känna sig vara brakt ur jämnvikten på något oförklarligt sätt. Att man då ständigt skall påminnas om det förflutna, se spökande gengångare! Och han mulnar allt mer. Kyparen, som tror sig kunna bedöma sina kunder ur affärsvärlden, förmodar att järnoch stålmarknaden gått ned och vågar ej säga något. I stället börjar han tyst damma de redan omsorgsfullt aftorkade glasen, men betraktar på samma gång förstulet den välkände spekulanten.

Denne rätar hastigt upp sig. Han har på en gång kommit ihåg pänningens nutida öfverlägsenhet öfver både skrupler och fantasi — åtminstone »där ute». Han tömmer sin whisky i ett drag och går hvisslande ut för att fortsätta sin spatsertur. Gatan ligger ljus, bred och jämn framför honom och människorna hafva så brådt. Men han går alltjämt på orätt trottoar och oppositionellt långsamt. Det roar honom och bidrar att skingra

besvärliga tankar.

EN AF DEM

EN HISTORIA I FYRA BREF

Chicago den 16 maj, 1894.

Min kära, älskade, lilla mamma!

Jag förmodar du fått mitt bref från New York? Som jag lofvat skref jag genast efter framkomsten och skildrade utförligt hela resan. Som du nu kan se är jag i Chicago och allt har gått mycket bra. Vid Niagara stannade vi i sex timmar och besågo fallen. Hvilken syn! Den kan jag värkligen ej beskrifva. Men jag skickar härmed tre fotografier, som du skall titta på. På den ena har jag satt ett rödt märke, du ser, alldeles *under* fallet, där har jag stått, hvad säger du om det? Man kan gå in under själfva vattenmassan — det är dock märkvärdigt.

Nu bor jag i ett svenskt »boardinghouse», det vill säga ett sorts hotell. Mitt rum är mycket litet, men det är rent och snyggt och jag har packat upp min koffert (vet du, när jag fick se hur ordentligt du lagt ned och märkt allt mitt linne blef jag litet våt i ögonen, du rara, lilla mamma!) och satt upp ditt och pappas porträtt på väggen. Badrum finnes i huset och allt är mycket bekvämt. Maten är ganska bra (tre lagade måltider om dagen och långt ifrån enkla rätter) men inte smakar det så godt som hemma hos dig. Dock man vänjer sig väl vid allting. För rum och mat betalar jag fem dollars i veckan och det anses vara mycket billigt.

Chicago är nog en märkvärdig stad, men ännu har jag ej hunnit se mig omkring så mycket. Ned i den så kallade affärsdelen af staden äro husen förfärligt höga — ända till tjugofem våningar, ja ännu mer har jag hört sägas. Det är detta storartade i allting, som slår mig. Jag var inne i en af de där väldiga byggnaderna i går. Tänk dig, marmor hela vestibulen och tjugo stora elevatorer, som blixtsnabbt gingo upp och ned med gallerkorgarna fyllda af människor. Och sådan trängsel, ett sådant stim och surr, hvilken brådska, hvilket lif! Det är annat än i vårt säfliga Sverige, där alla gå och dröna! Här märker man att man kan komma någon vart, blifva något. Och jag ser tydligt att man sätter värde framför allt på ungdom och jag känner en sådan arbetslust och energi att du ej kan föreställa dig det. Jag är fullkomligt säker på framtiden, det är ingen fara, jag tycker alla människor se så hurtiga och glada ut, de svara leende, artigt och vänligt och affärsmässigt på samma gång, ser du *det* tycker jag om. Jag är öfvertygad om att de äro hjälpsamma mot främlingar ty de äro förståndiga och vilja draga nytta af dugliga invandrare.

Och så detta brusande lif på gatorna! Å, så mycket människor! Och hvilken elegans i klädsel fast naturligtvis också många fattiga synas, men det hör ju till, kan man säga, i en storstad. Och hvad allt är billigt mot hemma! Ostron, fågel, de läckraste sydfrukter — allt hvad vi vant oss betrakta som delikatesser äro här hvardagliga rätter, som till och med de fattigare äta. Du skall få smörja kråset när du kommer hit, må du tro, och så mycket i klädväg du här skall få. Äfven guld och ädelstenar äro relativt taget billiga. Vanliga arbetare ha alltid guldklocka och diamantring skall du tro. Och i sina egna hus — riktiga små villor — bo de flesta. Arbetarna, menar jag, det är ju dock förvånansvärdt! Men vänta bara, det skall ej dröja länge förr än din herr son är på grön kvist också och du likaså!

Jag märker nu att när jag kommer i tagen att berätta om guldlandet, som jag redan håller af, (för det är något så stiligt öfver allt här!) så tappar jag tråden. Egentligen skulle jag ju beskrifva stadens läge, och så vidare.

Chicago ligger vid en härligt vacker och stor insjö, blå som Medelhafvet, påstås det. En flod delar genom en krök staden i tre hufvuddelar, norra, södra och västra delen. (Jag bor i norra stadsdelen, där bo de flesta svenskarna.) Jag skall skicka vyer och en karta i nästa bref så kan du själf börja sätta dig in i ditt blifvande hemvist. Floden är icke vacker, stinker och luktar, men strunt hvad betyder det, *allt* kan ju ej vara fullkomligt, det är nog att det mesta är det. Under floden äro tunnlar, genom hvilka spårvagnar gå och trafiken är oerhörd. Butikerna äro kolossala, det finnes de, som upptaga hela kvarter och i hvilka man kan få köpa *allt.* Du förstår, *en* affär med tio, tolf våningar och många hundra biträden. Parker, mycket stora, lär också finnas godt om, men jag har ej besökt någon än. Gatorna äro mycket breda och mycket långa, numren gå ända upp i tusental. Men det är åtskilligt mer ovårdadt och smutsigt än hemma, men så bo här två millioner människor af alla nationer, tänk på det! Allt är emellertid så nytt och ovant och typerna så växlande. Det är intressant, men jag medger att man nästan blir litet yr i hufvudet.

Här börjar redan bli varmt och jag är litet rädd för sommaren, alla säga att det då skall bli mycket hett, värre än jag någonsin känt. Om kvällarna (egendomligt är att ingen skymning finnes, natten kommer med ens!) sitta alla ute på trapporna, som från hvarje hus leda till trottoaren. Vanligtvis spelar och sjunger något kringvandrande musikband och det är ganska stämningsfullt under träden (de flesta gatorna äro trädplanterade) i svalkan och mörkret och med den stjärngnistrande himlen öfver en. Och så gå männen efter öl i kannor och pytsar och dricka helt ogeneradt och fruntimren äta glass — är inte det lustigt?

I morgon skall jag ut och höra efter plats. Jag tror ej det skall bli så svårt som man påstår ty utom mina goda merkantila kunskaper är jag ju villig att gripa i med hvad som hälst. Jag har nu fyrtio dollars kvar och är så sparsam och förståndig så du ej skulle känna igen mig. Var ej orolig lilla mamma, den där tråkigheten i Stockholm skall ej upprepas, du vet hvad jag lofvat och du skall se att din gosse skall bli en ordentlig och duktig *man.* Med guds hjälp som du brukar säga.

Att du nu känner dig ensam, det förstår jag så väl och det gör mig så ondt, lilla mor. Men när det gått mig bra och jag fått ett hem i ordning här ute, då *skall* du komma hit och pyssla om din pojke. Och du får se att jag blir lika präktig som pappa var. Än en gång: var ej orolig, här finnas ej de frestelser och sällskaper, som jag i Stockholm var utsatt för och du kan vara viss på att jag har så mycken ambition att jag nu vill visa dem där hemma att jag är en bättre karl än många tro!

Nu väntar jag otåligt bref från dig. Du måste ovillkorligen skrifva hvarje vecka och så skall jag säkert, *säkert* göra som ju uppgjordt var. Min adress är 638 Wells st. Care of mr Charles Swanson. Chicago, Ill., U. S. A.

Det är nog mycket mer att skrifva om, men slutar jag ej nu får jag ej i väg brefvet. Bästa postdagen här ifrån, för svenska bref, är måndagen. Och med fotografierna är jag rädd den här episteln går till en trettio, fyrtio cents i porto och det är ju en hel summa då man skall vara förståndig. (Du hör jag redan har millionärgryet i mig!)

Så adjö då lilla morsan så länge! Inte gråta! Nästa vecka ett nytt ändå längre bref med utförligare beskrifningar och glada underrättelser — om plats, förstår du, det är jag nästan tvärsäker på. Hemlängtan får inte komma, men däremot arbete — skall jag så också sopa gatorna att börja med!

Många kyssar! Och hälsa fastrarna och moster så hjärtligt, men mest — det vet du — är *du* hälsad från

din egen, tillgifne gosse *Emil.*

*

Chicago den 26 sept., 1894.

Kära, lilla mamma!

Du får värkligen förlåta mig att jag ej på länge skrifvit, men då man inte har något roligt att berätta mister man totalt lusten. Så att liksom i början skrifva hvar vecka kan jag icke. Dessutom är allting här så olika och blir följaktligen svårt att beskrifva, du skulle inte kunna begripa det.

Jag hoppas du fortfarande har hälsan, själf mår jag bra, men lider förfärligt af den onaturliga hettan. Ännu intet arbete, det är som förgjordt, allting ligger nere, står still. Arbetare, äfven de skickligaste, afskedas hvarje dag, här är intet att påräkna före hösten. De dåliga tiderna äro fortfarande sviter af världsutställningen, heter det. Jag har bjudit till allt hvad jag kunnat, men omöjligt. Så du behöfver ej förebrå mig för lättja och så vidare. Hvad jag behöfver är uppmuntran, inte klagovisor.

Tack kära mamma för pängarna i sista brefvet. Skada blott att kronor så litet förslå när de omsättas i dollars här ute. Tack äfven för tidningarna.

Ja nu slutar jag för denna gång. Var inte orolig. Allt blir nog bra så småningom. Hälsa alla, själf är du hjärtligen hälsad från

Din tillgifne *Emil.*

*

Chicago den 15 nov., 1897.

Snälla mamma!

Jag mår bra och hoppas du gör detsamma. Har nu fast arbete, men förtjänar ej så mycket än. Har litet utgifter till julen och frågar dig därför om du ej skulle vilja sälja den ena järnvägsobligationen (som ju enligt arfvet efter pappa ändå *är* min) och sända mig pängarna?

Men iakttag detta: Sänd dem *ej* till Swansons utan under mitt namn poste restante. *Glöm ej detta!*

Din tillgifne *Emil.*

*

Chicago 2. 10. 1898.

Mrs. Lindstrom.

Jag får svara till Ert letter att jag inte alls vet var Emil finns. Jag önskar jag visstet. Han ä skyldig mej öfver *hundrasexti dollars* å lämna oss här mitt i natten som en tjyf. Aldrig kunde han kipa ett jobb när han fick nått å drack jorde han jämt. Å ändå va han inte dum å skulle ju föreställa en bildad person. Men så ä de när *dom* kommer till de här kontrit.

De skulle inte förvåna mej om han vore dö!

Yours truly *Charley Swanson.*

MÖDANS LÖN

I tretton år hade Fridolf Larson varit bokförare och kassör på ett ångbåtskontor i Chicago. I tretton år hade han hvarje dag stått vid sin höga pulpet och skrifvit och präntat i de stora böckerna, räknat och summerat, växlat mynt och utbetalt löner. Han hade lärt sig att trifvas i det stora främmande landet och att hålla af det arbete han utförde. Med en pietet, som nästan värkade öfverdrifven, skref han sina långa veckorapporter och passagerarelistor, hvilka skulle sändas till hufvudkontoret i New York. De voro de sirligaste och klaraste det stora kompaniet emottog och blefvo till ordspråk för ordentlighet i uppställning och utförande. »Korrekt som Larsons Chicagorapport», brukade de unga bokhållarna säga nere i New York.

På slaget åtta infann sig hvarje morgon Fridolf Larson. Han hängde sin rock och hatt ordentligt i klädskåpet, alltid på samma hängare, så tände han sin elektriska lampa ty hans pulpet stod i ett mörkt hörn och därpå öppnade han det stora kassahvalfvet. Han vred och vände på metallknappen, som skulle öppna det konstiga låset, och mumlade de bokstäfver och siffror, hvilka bildade nyckeln till patentdörren, som hade de varit en trollformel. När så ändtligen efter vissa vridningar och slag till höger och vänster och så till höger igen riglar och bommar skötos in och lyftes af och den stora järndörren gick upp, bar Larson ut de tunga böckerna, ett helt dussin af dem. Sist af allt tog han försiktigt ned kassaskrinet från hyllan och ställde det högtidligt midt framför sig på pulpeten. Därpå tittade han efter om hans gamla laddade revolver låg på sin plats i högra lådan. Och sedan var han färdig för dagens arbete.

Så stod han där i skjortärmarna och knåpade och adderade. Han räknade ut växelkurser och bokförde biljätter för alla tre klasserna på den stora atlanterlinjens tio båtar. Fort gick det nog icke, men ordentligt gjordt blef det och alltid var det färdigt på bestämd tid. Ty hällre än klicka med en rapport till lördagens första östra post satt Larson kvar om kvällarna och ofta hade husets nattvakt sett hans lampa ensam brinna långt in på nätterna.

Klockan tolf satte Larson åter in sitt kassaskrin och stängde den stora dörren med det märkvärdiga låset. Han drog på sig sin rock och gick ut »till lunch». Detta mål intog han alltid på samma plats, en af Kohlsaats stora billighetsrestauranger, där allting kostar fem cents. Han trängdes med två tusen människor kring de långa, smala diskarna tills han kunde få sjunka ned på en af de små runda, golffasta stolsitsarna och kasta i sig hvad den svettdrypande negern i hvit kostym slängde fram. Bordsgrannarna armbågade honom ty det var trångt om utrymmet och diskkanten klämde hans bröst. Kaffet var kokhett och brödet som en degklump, men allt måste gå fort ty bakom honom väntade femton personer på hans plats. På tio minuter var han färdig och så trängde han sig ut igen. Till klockan ett kunde han vara ledig och stundom promenerade han omkring på gatorna och tittade i de stora butiksfönstren. Men för det mesta dref honom en hemlig oro genast tillbaka till kontoret, det kunde kanske vara något som han glömt — inbillade han sig. Och så stod han där i selen igen och knogade på till klockan slog sex.

Då kom stängningen. Nu buros de tunga böckerna åter in och radades upp i en viss ordning inne i hvalfvet. Kassan genomräknades ett halft dussin gånger och skrinet ställdes tillbaka på sin hylla. Hvalfdörren stängdes och knappen vreds om i rasande fart tjogtals gånger. Nå, så var det då färdigt — nej håll, hade han låst kassaskrinet? Visserligen stod ju skrinet i säkert förvar inne i cementhvalfvet, men i alla fall ... Och så öppnades det dyrkfria låset igen enligt alla konstens regler och Larson gick in och kände på skrinet. Joo — det var låst, det var ju alltid bra att känna sig säker ändå! Lampan släcktes och Larson stängde kontoret ty han fick alltid gå sist, de öfriga försvunno blixtsnabbt då klockan slog. Nu skulle han taga elektriska spårvägen hem då — himmel! — hade han låst hvalfvet? Han går tillbaka till kontoret, öppnar dörren och rusar in. Jo värkligen, det är låst. Ned till spårvagnen igen. Han står i kö och väntar, ett femtiotal vagnar ringla förbi så tätt att de se ut som sammankopplade. Ändtligen får han en ytterplats på främsta plattformen då pliktslafvens tvifvel ånyo griper honom. Dörren till kontoret, låste han *den* sista gången? — och han hoppar af. För att vid framkomsten finna dörren ordentlig stängd och låst. Då först vågar han fara hem, då är hans dagsarbete slut. Men det är ofta dessa löjliga scener utspelas.

Fridolf Larson är gift. Då han först kom till Amerika fick han af en händelse genast anställning, något sällsynt och som knappast är för den kommande existensen i det stora egoistlandet nyttigt. Ty för den som undgår att genomgå den riktigt hårda skolan där, motgångens, hungerns och kampen-för-minutens skola, kommer förr eller senare ett bakslag och då står hon rådlös, vek, utan käpp och ryggrad. Förhållandet med Larson var att då han en dag i slutet på åttiotalet trädde in på Kennyonlinjens kontor i Chicago fann han att agenten var svensk och ifrån samma sydsvenska stad som han själf. Och han blef genast väl emottagen, »gubben Petterson», linjens agent för västra Amerika, var ett original, som då han druckit ett visst antal små glas och stora säjdlar ville taga hela världen i famn. Och så hände sig att Larson samma dag började tillämpa sitt i Sverige inlärda dubbla bokhålleri i det stora immigrantkontoret ute i västern.

Att börja med var lönen liten, men erfarenheten stor. Den tiden satte den skandinaviska invandrareströmmen ett rekord i såväl Förenta Staternas statistiska byrå i det gamla »Castle Garden» som i de engelska atlanterlinjernas passagerarerullor. Då behöfdes och värderades en svensk *clerk* äfven ute i Chicago trots att tillgången naturligtvis var riklig. Sedan blef lönen större, men erfarenheten mindre. Larson blef en arbetsmaskin, som fullgjorde automatiskt vissa sysslor där nationalitet ej spelade någon roll. Och så kom det sig att på tretton år han ej lärde sig tala engelska flytande lika litet som han förstod att tillräckligt sätta sig in i det lands seder och förhållanden, där han dock blifvit naturaliserad.

Då Larson arbetat tre år i bolagets tjänst blef hans veckolön höjd till femton dollars. Då gifte han sig. Han hade smak för ett lungt lif, en sorts bokförareuppfattning af lifvet i dess helhet, där debet och kredit alltid skulle gå i hop och ett just bokslut på dag och timme kunna göras. Hans hustru tyckte lyckligtvis — eller kanske olyckligtvis — detsamma, äktenskapet blef barnlöst och deras hem var idealet för känslolöst lugn och dvallik komfort. Som en slaf eller rättare ett uppdraget urvärk gjorde han sitt dagsarbete och mer därtill. Om urvärket var beräknadt att gå tio timmar så gick det ofta i sexton utan att den, som bildlikt taladt hade nyckeln, fäste afseende därvid eller uppskattade det goda värket och tänkte på den nötning kuggarna och hjulen undergingo. Efter tio år märkte Fridolf Larson något besynnerligt i sin hand, en stel känsla i fingrarna. Och ögonen svedo också, tio års träget skrifvande i gasljus eller elektriskt sken är icke vidare stärkande för dem. Men en ögonspecialist gaf honom ett par löjliga glasögon med tjocka, buktiga glas och en svensk massör knådade hans hand för skrifkramp. Och nu hade han varit där, som sagdt, tretton år och var litet flintskallig och började blifva rund om magen och blekfet i ansiktet. Och hans lön hade nått sitt maximum. Tjugufem dollars i veckan är ej dåligt för en icke handtvärkare i Amerika. Och dock hade Larson ej sparat något vidare. Hans hem i *Lake View* var nästan elegant och sin hustru nekade han intet. Själf tyckte han om god mat och var för öfrigt, otacksamt nog och ovanligt nog, mycket hjälpsam mot behöfvande landsmän.

Tretton år i sitt »*Companys*» tjänst! Tretton år i det främmande landet, hvarje dag fullgörande ett synbarligen lätt, om ock petigt, och dock så hårdt arbete. Tretton år, under hvilka det stora, rika engelska bolaget blef än rikare genom utskeppningen och tillbakaförseln af den lefvande last, öfver hvilken Fridolf Larson i sin mån höll sådan präktig kontroll och skref sådana klara rapporter.

Äfven när skrifsjukan ansatte honom som svårast nekade Larson att låta någon af flickorna utföra hans arbete med skrifmaskin. Han betraktade denna uppfinning, som kommit allmänt i bruk senare än han själf, med misstroende. Utom det att ett fel kunnat insmyga sig hade det varit en förolämpning mot hans tretton års tjänst!

*

En dag inträffade något oerhördt. När Larson klockan åtta som vanligt inställde sig på kontoret fann han alla kamrater, från den högste till den lägste, redan där. Han blef förskräckt och tittade på sin klocka. Nej, den var åtta. Gick den då efter?

Till Larsons arbete hörde ock hans otillgänglighet, kunde man säga. Hans medarbetare ansågo honom vara trög och osällskaplig, kanske snål. Sanningen var att han när arbetet var slut var trött. Därtill var han så litet amerikaniserad att han ej förstod eller gillade att fuska ifrån sig. Detta missförstods, upptogs illa. Och så fick han vara för sig själf.

Men denna morgon upplyste likväl den unge irländske springpojken honom om en sak: »gubben Pettersson» var i onåd. Han skulle få sitt afsked, det var redan bestämdt i Liverpool och man väntade hvarje ögonblick agenten i New York upp hit. En efterträdare var ock utsedd — en amerikanare.

Larson plockade ut sina böcker. Det förekom honom omöjligt, onaturligt, hvad han nyss hört. Mr Pettersson i onåd? Men han hade ju i aderton år varit i bolagets tjänst, förtjänt mycket pängar åt kompaniet, alltid varit mån om linjen och alltid ärlig, det visste Larson bäst, som handhade böckerna. Visserligen söp gubben, men ändå ...

Och så kom det sig att Fridolf Larson ej fattade den djupa innebörden af sin chefs afskedande.

Ty »gubben Pettersson» blef afskedad. Afskedad på ett sätt, som endast kan ske och ständigt sker i Amerika. Han fick ett kort och godt besked om att han ej längre var behöflig i Kennyonlinjens tjänst. Intet resonerande, *if you please*, gå! Och mr Petterson gick för att öka antalet whiskyorginal, som på Clark streets krogar berätta främlingen sin lysande lefnadssaga och sin orättvisa dekadans.

Och med den förre chefen gingo också enligt amerikanskt bruk alla hans underordnade. Det hade de alla alltid vetat och voro därför beredda. Fingo nya platser, kunniga som de voro i hänsynslös taktik och amerikansk tilltagsenhet. Men Fridolf Larson fick stanna kvar och i sitt hjärta var han bolaget djupt tacksam därför. Så hade de dock erkänt hans flit, insett hans värde! Och han försökte försvara kompaniets handling mot den forne agenten inför sig själf. Och han kände sig än stoltare öfver att arbeta för en linje, hvars nybyggda båt nyligen slagit ett oceanrekord med trettiofem minuter.

Han visste ej att bokföraren-kassören alltid behålles litet längre än de öfriga i dylika fall. Till dess en ny hunnit sätta sig in i hans arbete.

Den nye chefen var, som nämndt, amerikanare. Liten och mager, med förstörd mage och gulblek hy, närvös till ytterlighet, liflig som en sprattelgubbe, aktiv och energisk. Det svarta håret, omsorgsfullt benadt midt i hufvudet, föll hypokritiskt väl kammadt ända ned på hans bländhvita ståndkrage. De mörka ögonen glödde fanatiskt i ett kadaverliknande ansikte och den svarta mustaschen hängde yankeemässigt ned öfver blodlösa tunna läppar och en välrakad, svartblå haka. Den stab, denne agent insatte i sitt nya konungarike, bestod af idel amerikaner på ett undantag när, en ung svensk, som fick sköta bondpubliken i tredje klass afdelningen, *steerage-department* Den unge svensken var emellertid en fysiskt och moraliskt naturaliserad amerikanare. Han talade visserligen svenska, men hans engelska var utmärkt. Han kunde rulla sina »l» lika jolmigt som någon yankee och bräka sina »a'n» så bredt som hälst. Det fula »r»-ljudet och det falska »th»hväsandet var hos honom fullt naturligt. Och han kunde lura en landsman *smarter* än någon annan svensk biljättförsäljare. Men ändock hade han endast aderton dollars i veckan och Larson tjugofem. Däraf kom det sig att den nye chefen snart kom att höra underliga saker om sin kassör, på samma gång som denne, glad att hafva fått en opåräknad vän, gärna meddelade en ung, vettgirig kamrat allt om kontorets bokföring.

Fridolf Larson glömde i sin svenska enfald aldrig sin forne chef. För honom var denne alltjämt den mr Petterson, som hjälpt honom till en plats, sörjt för honom i det nya landet. Därför gick han ej ur vägen då han mötte honom, vände ej bort ansiktet som han ju bort göra. Utan hälsade på honom, ja, i sin dumhet tog han ibland honom i hand — fast mr Petterson ej mer betydde något — och försökte säga några uppmuntringsord till den störtade. Att detta var oförsiktigt — lindrigt sagdt — begrep ej hans

bokförareaktiga rättskänsla.

En annan sak, som de tretton årens trägna arbete också gjorde att Larson ej rätt uppfattade, var den sorts vänskap den unge, amerikaniserade svensken visade honom. Denne, som fullkomligt riktigt insett hufvuddraget i amerikansk karaktärsbildning — ändamålet hälgar medlen — tillgodogjorde sig på förvånande kort tid alla Larsons välvilligt gifna upplysningar. Litet prat därtill bredvid munnen då och då vid ett glas när de gingo hem — och så var det färdigt.

Ett halft år efter »gubben Pettersons» afskedande vaknade Fridolf Larson en morgon ovanligt sent och med stark hufvudvärk. Han erinrade sig att han för tredje gången varit sent ute med den unge kamraten och kommit hem drucken. Nu skulle han komma för sent till kontoret, det hade ej händt på tretton år och det var med värkliga samvetskval han klädde sig och efter gammal vana kysste sin hustru till afsked. Han kände sig ordentligt sjuk af ängslan då han trädde ut och denna känsla tilltog när det elektriska tåget rasslade ned till staden med honom. En aning, en förbådan om något olyckligt, som skulle inträffa, kom honom att få en häftig hjärtklappning och han såg mer än vanligt oamerikansk ut då han half nio nådde Kennyonlinjens kontor på Clark street.

Det blef alldeles tyst då Larson kom in. Han hängde upp sin rock som vanligt, men innan han hann börja förberedelserna till öppnandet af det stora hvalfvet med det krångliga låset kom springpojken ned med underrättelse att chefen ville tala vid honom. Det låg något förväntansfullt triumferande i pojkens ton och min. Fridolf Larson gick långsamt in i chefens privatrum under det att från alla pulpeter skadeglada ansikten med lystna ögon följde hans korta vandring.

Hvad som än må sägas om amerikanskt tillvägagående vid platsuppsägning, det fumlas ej med fraser utan är ett gående rakt på sak. Metoden är idealiskt enkel i all sin fräckhet eller idealiskt fräck i all sin enkelhet — hur man nu vill säga det. Den lille, oansenlige agenten slog på en gång sin knutna hand i skrifbordet och upplyste med en ed Larson om att han var afskedad — nu genast. Och nycklarna till kassaskrinet och pulpeten skulle aflämnas — nu genast.

Fridolf Larson trodde ej sina öron. Han blef eldröd i ansiktet och stirrade stum på sin chef. I själfva värket trodde han ett ögonblick att denne blifvit galen.

Agenten blef utom sig vid denna oförmodade tystnad. Hans svarta ögon blixtrade, rösten darrade och det hettade kring hårfästet och under kragen. Allt yankeens inneboende hat till allt hvad främlingar och européer — ej minst svenskar — heter fick här ett utbrott och han utöste de gröfsta beskyllningar mot Larson. Han var en supare — det fanns bevis — han hade kallat sin chef för en »spansk apa» — det fanns bevis — han var odugligt långsam i sitt arbete, för gammal, han hade blifvit sedd i sällskap med den afskedade mr Petterson — således konspirerade han mot linjen, ha, det fanns bevis — han var — — —

Men Fridolf Larson hörde intet. Han förstod att hans roll var utspelad, ett försvar lönlöst. Han tänkte på de stora böckerna, som han burit som andra bära sina barn och i värkligheten hade de ju varit hans barn. Han tänkte på kassaskrinet — han mindes summan sedan i går kväll: 376 dollars och 49 cents, de lågo där i godt förvar. Han tänkte på sina rapporter, hvem skulle skrifva dem nu? Tretton år, mumlade han.

— Hvad säger ni, skrek agenten, svartblå af ilska, försvarar ni er på ert förbannade språk? Och han vräkte ur sig en ny ström af okvädinsord slutande med att han hatade och föraktade allt hvad svenskar hette, dem han ansåg som obildade idioter. *Swede*, upprepade han, fräsande af raseri och hväsande fram ordet som hade det varit ett groft förolämpningsord (hvilket det sorgligt nog stundom är) *you Swede* ...

Och Larson tänkte vidare. I andra rummet tänkte han på sin existens. Hur skulle det nu blifva? Han var öfver fyrtio år, en ny plats var omöjlig att få. Och tillbaka till Sverige — för sent! Tretton år i det stora

landet i väster i främmande tjänst och så bortkastad som en utkramad citron. Han såg upp och hans blick var fånig i dess förtviflan.

— Min hustru, stammade han, *my wife*, jag är gift, *married* ...

Det lilla skälfvande närvknytet, som hoppade på sin skrifstol framför Larson, begrep knappt hans engelska och fortsatte i en enda ordström:

— Ni är ju oduglig, ni har ju skrifkramp och allt möjligt, jag önskar unga krafter, jag har redan en man som kan sköta er plats och ändå tredje klassafdelningen dessutom, på det viset spar jag — — —

Och Larsson tänkte vidare. Han tänkte på sina förstörda ögon, sina utskrifna, stelnade fingrar. Han tänkte på den lilla glädje, de många arbetsåren skänkt honom här ute, långt från det fosterland han dock allt fortfarande till tänkesätt och kynne (det såg han nu) tillhörde. Och därpå kom han som i en kretsgång tillbaka till sin första impulsiva tanke: böckerna — rapporterna — kassan — hvem skulle ...

Men agenten sprang ut, han höll på att få ett slaganfall.

— Skicka efter en smed, skrek han, och låt ändra kombinationen till hvalfvet. Mr Larson är afskedad ur kompaniets tjänst!

Larson lade sina nycklar på sin pulpet. Så stoppade han på sig den gamla laddade revolvern — hvilket kom agenten att haja till och draga sig in i sitt privatrum. Revolvern var Larsons, därför tog han den med sig. Kanske skulle den behöfvas i en snar framtid.

När han till sist gick ut märkte han att den unge svensken vände bort sitt ansikte. Då förstod han delvis sammanhanget. *Det* tyckte han var det rysligaste af alltsammans.

Fridolf Larson visste att det skulle vara lönlöst att klaga i New York. Agenten här hade oinskränkt makt öfver sitt territorium. Det fanns ingen hjälp. Och så började han den tunga vandringen hemåt.

Det sjöd fortfarande i hans hjärna, dansade för hans ögon. Han hade ännu ej en fullkomligt klar uppfattning af det som händt. Den skulle komma så småningom. Men en sak visste han: tretton år — tretton år i Amerika och detta var slutet!

Hans le mödas lön.

SAMUEL WIKERTS SUCCÈS

Då Samuel Wikert efter undergånget straff för vårdslöshet mot borgenärer begaf sig till Amerika visste han att hans roll var utspelad i Sverige. Han hade också tydligt och klart för sig att i det nya landet nog inga sötebrödsdagar skulle vara att förvänta. Men han var en man i hvad man brukar kalla sina bästa år och det straff, han utstått, hade långt ifrån att värka förslappande tvärt om gifvit honom energi och en sorts så att säga hatets handlingslust. Dessutom hade han — eller andra — kväft hvad som funnits af hvad vi benämna samvete och Samuel kände dunkelt att detta borde vara, om något, till nytta för honom i det land, som hädanefter skulle blifva hans framtida ödens tummelplats. Därför förnam han i själfva värket intet af den oro och den obestämda känsla af hemlöshet, som emigranten i vanligaste fall erfar då Nordsjöns korta, vreda höstvågor rulla den lilla Wilsonångaren stampande omkring i disig natt. Grimsbys afskräckande fulhet kunde ej lika litet som den enformiga järnvägsfärd, som följde då han som ett lefvande kolly båsades in och

kastades tvärs öfver England, förskräcka honom. Det smutsiga hotellet i Liverpool, den dåliga maten ombord berörde honom ej — det var bättre än en cell och fängelsekost. Och då han vred sig i sjösjuka på sin brits fram i fören ned i tredje klassafdelningen för ogifta män led han mindre än de andra, ty han hörde i stormens tjut och böljornas dånande slag mot skeppets knakande vägg en frihetssång och ett rytande löfte om kommande framgång.

Och så kom det sig att då Samuel Wikert en hög, klar novemberdag landsteg i New York hans blick var lika trotsig, hans hjärta lika kallt som någon af de brådskande infödingars, hvilka ilade förbi honom upp mot Broadway. Och den sjaskigt klädde hotellagent och bondfångare, hvilken gripit tag i hans kappsäck, fick sig rakt i ansiktet ett kraftigt slag, som kom honom att häpen ragla baklänges och mumla: den där var då, *damn it,* inte grön!

Men i Sverige hördes aldrig något mer om Samuel Wikert. Icke ens den gamla ogifta syster, som gifvit honom de två tusen kronor, hvilka utgjort hans reskassa och som hon annars tänkt använda till sin inlösning på något ålderdomshem, fick någonsin emottaga en rad från sin broder.

*

Samuel Wikert — mr Sam Oajkurt — fick till att börja med anställning hos Smith, Cohen & Co., en mystisk firma, okänd i Wall street och som företrädesvis gjorde affärer med den kosmopolitiska blandning, som dagligen landsattes i New York. Under två års tid studerade Samuel noga — men mot ringa pekuniär ersättning — sina två principaler. Smith, den hänsynslöse, kallblodige, energiske yankeen och Cohen, den slipade, outtröttlige, sparsamme juden. Han uppöfvade sin engelska och lärde sig sitt adoptivlands seder och synpunkter. Han sålde sagolikt fruktbara landssträckor till löjliga vrakpris åt invandrande farmare och han växlade all världens myntsorter enligt förut okända kurser. Han köpte och sålde ångbåts- och järnvägsbiljätter på ett sätt, som kom till och med Smith att stundom undra när polisen skulle slå ned. Han hyrde ut våningar och hus till nykomna landsmän med hyrorna i förskott och rummen redan uthyrda åt andra och gjorde öfver hufvud taget förvånansvärdt snabba framsteg på alla ett lägre affärsstadiums områden. *Smart* — sade Smith och tuggade sin cigarr. Dja, dja — sade Cohen och vred sina händer. Han kommer att gå långt — sade Smith och spottade tvärs öfver rummet. Dja, dja — sade Cohen och nickade som en kines.

En dag slutade Wikert sin plats. Det gick så till att han drog en månads lön i förskott och följande morgon uraktlät att infinna sig på kontoret. Därför får man ej tro att han höll sig undan. Det var endast hans sätt att visa att han redan lärt sig att förekomma i stället för att förekommas. Tvärt om gick han senare samma dag in på den *bar,* där han visste Smith skulle anträffas. Ni har alltid betalt mig för litet, sade han helt kallt åt denne, och ni kan vara tacksam för att jag inte drog två månaders lön i stället för en. Inga sura miner, mr Smith! Ni vill väl inte att polisen skall få en hemlig angifvelse om en viss firmas sätt att göra affärer?

Med uppriktig beundran i sin röst bad amerikanen att de skulle vara vänner och bjöd på whisky.

Samuel Wikert for till Chicago, mr Cohen skänkte honom biljätten. Västern lockade honom — där ute skulle arbetsfältet blifva vidare, lättare, friare.

I en af State streets skyskrapande jättehus ligger i sextonde våningen ett litet kontor — n:o 1650 står det på dörrens mattslipade glasruta. Och där under: Sam'l. Wikert & Co., Commercial Agents. Många hafva de kompanjoner varit, som narrats fresta sin lycka tillsammans med detta namn, men hur skarpa de än trott sig vara eller värkligen varit hafva de dock alla efter ett halfår funnit sig plötsligt aflägsnade, plus en dyrköpt erfarenhet, minus det insatta kapitalet. Wikert gör ej mer affärer i landsmän — det vore puttelkrämeri — hans namn är osvenskt, likaså hans utseende och det torde vara tvifvel underkastadt om han ens minnes sitt

modersmål. Hvad gör då Wikert?

En larmande väckarklocka hamrar i väg som en besatt och dess ringande väcker mr Wikert hvarje morgon precis klockan sju. Upp ur sängen — hu, det är iskallt och mörkt, vrid på knappen, så där, elektriskt ljus; skrufva nu på värmeledningen, hör hur ångan rasslar i rören! Tryck nu på den där knappen och negerbetjänten i det eleganta herrhotellet tassar upp för den mattbelagda trappan — här Jim, borsta kläderna, kvickt! Och så in i badrummet — häj, ned i karet och upp igen — fort, fort, hvad kan Santa Fé-aktierna vara värda i dag! I kläderna bara, ren krage, manschetter, halsduk — så. Nu in i hissen. Ned. Och så matsalen. Finns det några telegram? Jaså inte. Ah, där är tidningen. Mord, mord, eldsvåda, mord eldsvåda — det där hoppar man öfver, nå, där äro noteringarna. Bah, intet nytt! En bit mat, men fort, icke tugga, bara svälja. *Great heavens!* Klockan är snart åtta. Och mr Wikert springer ut och hoppar med en konstberidares säkerhet upp på en vildt framstörtande elektrisk spårvagn.

Clark street ned i halsbrytande fart, tidningen studeras under färden. Brr — nu svänger det, ned i tunneln, under floden, upp igen på andra sidan, *City,* affärsstaden. Rakstugan, en af de fyrtio stolarna är värkligen ledig. Skynda bara på — under rakningen borstas skorna af en negerpojke och en senare upplaga, klockan halfåttaupplagan, af morgontidningen slukas. Så, nu bara en *cocktail* hos Jones — mycket *Angosturabitters please!* — den där pokern i går natt drog långt ut. Och så en stark havanna. Därpå i svindlande hast nedför State street, det vimlar redan af tusentals jäktande människor på de breda gångbanorna, där är huset, in i en af de tjugu hisskorgarna och så upp i hissnande fart så det kyler i maggropen.

Nu gäller det att skynda sig! Klockan half tio skall han vara på hvetebörsen för att snoka ut hvad unge Leiter tänker taga sig till i dag. Kontoret. Robbins har redan öppnat alla bref och telegram, där ligga de viktigaste på hans pulpet. Han ögnar öfver dem: »där skrifver den idioten Palmer igen och vill veta hvad det blifvit af hans uppfinning, som jag skulle patentera. Nå, det får han väl snart se i tidningarna, svara emellertid att vi ej förstå hvad han talar om. Grosseman i Cincinnati skrifver han skall stämma mig. Ja, det kan han ju roa sig med, underrätta dock vår advokat om hotelsen. Blink telegraferar han nu ej på villkor vill sälja sina papper. Telegrafera genast tillbaka och säg att det är för sent, de äro redan sålda. Vi köpa dem själfva så länge, förmodar de gått upp genom någon kupp.»

Därpå går mr Wikert ned på börsen. I fyra timmars tid tränges han där midt i en vansinnig, tjutande, brottande, viftande massa af köpande och säljande män i skjortärmarna. Två hundra telegrafapparater smattra, skrifmaskiner klicka och telefoner ringa. Stundom ljuder en gonggong i det bedöfvande larmet och surret, elektriska signaler tändas och slockna, jättestora taflor fyllas med siffror allt efter som spannmålsmarknaden fluktuerar, hundratals springpojkar korsa hvarandras väg i vild ifver att komma fram, sönderrifna papperslappar falla som snö öfver de spekulerandes hufvuden och hvete- och majskorn från profsäckarna hagla omkring. Gallerierna äro packade med skådelystna, som hypnotiserade af hvad de tro sig veta försiggå se ned på denna stormande klunga af två tusen personer, hvilka sins emellan på några timmar vinna och förlora förmögenheter. När ändtligen, kvarten efter ett, börsen är slut får Wikert ett kort andrum. Tillbaka till kontoret först, men sen ut till *luncheon*. De slå sig ihop en tre, fyra stycken och tala om hur högt hvetet möjligen kan komma att gå i morgon eller den och den grufvans, järnvägens eller det och det elektricitetsvärkets aktier möjligen kunna sjunka. Eller ock tala de om kapplöpningar och prisboxningar — men alltid är det om något där det materiellt spekulativa spelar in, vare sig i affär eller vadhållning. Det är *business.*

Och under tiden ätes en sorts frukost, som sköljes ned med isvatten och kaffe.

Det blefve för långt att i detalj följa mr Samuel Wikerts vidare dagliga bestyr. Vare nog sagdt att bakom allt vad han företar sig, antingen han dikterar ett bref eller besöker en teater, lurar ständigt den hyperenärverande och till sin högsta potens uppdrifna amerikanska ögonblicksbrådskan i samlandet af

rikedom. Dollars, dollars, dollars! Och han får dem, han är ett af de europeiska undantagen i dollarslandet. Till hvilket pris förstår han ej fast han märker det i sin hemskt tilltagande närvositet. Visserligen skulle han ej rycka till vid ett revolverskott eller låta en mördad människa hindra sig om han hade brådtom — han skulle klifva öfver liket — men han ser det i de plötsliga utbrotten öfver de banalaste småsaker, känner det i det myrliknande krypandet inom sig, de gula blixtarna för ögonen ... Och om nätterna kommer sömnlösheten. Han ligger och skall just till att somna, då — o fasa! — hoppar hjärtat till, tänker det stanna? Han känner att han kväfves och måste sätta sig upp, dricka vatten, hu! — sömnen är borta.

Samuel Wikert är rik och om landsmännen i Chicago kände honom skulle de välja honom till hedersledamot i alla sina föreningar. Ty han har gjort succès och gjort den själf.

En dag skall mr Wikert dö i sin kontorsstol framför sin pulpet. Troligtvis skall ej någon vara inne just i det ögonblicket, det brukar vanligtvis hända så. Han skall göra en krampaktigt förtviflad ansträngning att en sista gång nå en ringklockas knapp och trycka på den — men förgäfves. Munnen skall dragas på sned, ögonen brista, gestalten sjunka ihop. Och följande dag säger presidenten i *»the brokers club»:*

Gentlemen! Det är min sorgliga plikt att tillkännagifva vår aktade medlem Samuel Wikerts död i går af hjärtförlamning. Han var fyrtio år och begrafningen sker i morgon vid *Graceland cemetery.*

UTAN ARBETE

Michiganavenyn låg nästan folktom. Krithvita solfläckar och blå skugglappar omväxlade likt gigantiska schackbrädsrutor. Sjön, som skymtade mellan den glesa strandplanteringen, sof disigt lugnt i den gassande middagssolen. Under ett par afkopplade järnvägsvagnar snarkade några negerarbetare och på millionärhotellens markisskyddade balkonger midt emot sökte dåsiga gäster en stunds siesta efter *luncheon.*

En man stapplade fram från Monroe street. Han dröjde ett ögonblick vid skuggkanten, som Chicagoklubbens palats sparsamt skänkte den blänkande, ångande asfaltbulevarden, liksom tvekade han att begifva sig ut i det bländande solskenet. Hans kläder voro trasiga och fläckiga och sutto illa som om de icke varit hans eller han magrat ifrån det ursprungliga måttet. De dammiga skorna saknade klackar, den solkiga hatten band och linnet var smutsigt, halsduken flottig. På armen bar han en korg och i handen en grof käpp.

Som han nu stod i den blå skuggan vid randen af det gyllene solskenet var han en präktig bild af den hjälplöse utvandraren i det hjärtlösa, egoistiska öfverflödslandet. För en reflekterande betraktare blef han en gripande illustration med en omedveten, kanske oförtjänt tragik öfver sig, en sorts personifikation af samhällsorättvisans offer. Ty det bleka anletet visade inga spår af tygellösa passioners härjningar och blicken, ehuru tillfälligt stel och hopplös, var en tänkande och intelligent individs. Urspårad! sade den förtviflade blicken, den krökta ryggen, de trasiga kläderna. Urspårad! sade den vackra profilen, de fina händerna, den flottiga sidenhalsduken.

Mannen öfvervann slutligen sin tvekan och gick snedt öfver den solbelysta bulevardytan fram till Konstmuséet. Han stannade på nedersta trappsteget i skuggan af det väldiga bronslejonet och stödde sig trött mot kandelaberns granitsockel. Korgen hade han ställt framför sig och aftagit locket. I korgen låg huller om buller ett tjog små billiga statyetter af amiral Dewey, hvilka för fjorton dagar sedan varit på modet och sålts i massa, men nu redan hunnit efterträdas af någon ny nycksak för dagen.

Mannen stod så stilla som hade han tillhört den gjutna gruppen ofvanför sig. Hans ansikte var slappt och

uttryckslöst som om han redan gifvit upp allt hopp och nu endast mekaniskt utförde några obegripliga sysslor, förelagda honom af en okänd makt, men hvilka i själfva värket ej hade vidare med hans lekamliga existens att göra. Hvarför stod han där? Det är möjligt att han själf gjorde sig denna fråga — hvarför stod han där? Framför honom låg den glödande, brännande, folktomma avenyn, stekt i närmare sextio graders solvärme. För ett par veckor sedan hade han gått förbi Konstmuseet och då iakttagit hur en försäljare gjort lysande affärer med Deweystatyetter. Människor gingo upp och ned för den breda trappan och vagnar stodo i långa rader vid trottoarkanten. Men då var Doréutställningens sista dag och nu — nu var muséet stängdt och därinne renoverades konstvärk och bonades golf och det hade han ej beräknat. Och utan arbete som han var och främling i den stora staden hade det tagit många dagar innan han kunnat få ihop så pass mycket att han kunnat erhålla sin lilla gatuagenturutrustning samt erlägga den erforderliga afgiften till staden för rättighet att utbjuda varor.

Denna rättighet bekräftades offentligt af en plåtbit i form af en sköld med ett nummer på tiotusentalet samt ordet » Peddler » inunder och som han måste bära på bröstet för att undvika att bli arresterad. Det gjorde honom numer ingenting på hvad sätt han inrangerades i de lefvandes skala. Men jämförelser mellan förr och nu funnos där alltid och han hade ej än upphört att tänka. Och medan han stod och väntade på de kunder, som aldrig skulle komma, mindes han en brygga i Stockholms skärgård, där en båt lade till en varm julidag. Ett grönt näs med skvalpande vågor öfver stenar och tång och hvit sand med musselskal och vajande vass vid aborrgrundet. En röd stuga i backen och löf- och barrskog bakom och på verandan det dukade bordet och skratt från sportmösseklädda unga människor ...

Han vacklade, det var ej långt ifrån att han fallit. Han såg ett ögonblick svarta fläckar, som vidgade och sammandrogo sig, dansa för sina ögon. Solen hade hunnit öfver bronslejonets man och stack honom nu i nacken, brände hans rygg. Han flyttade sig ett trappsteg högre.

Midt för honom låg Monroe street i djupaste skugga. Kontrasten mellan det starka solskenet rundt omkring honom och gatan framför i sin kalla, blåsvarta skuggfärg var så stark att den värkade onaturlig. Han tyckte sig se in i en annan värld, som han för alltid lämnat, kastats ur. Han såg gatan i perspektiv ända bort till floden och bron, som förde öfver till västra stadsdelen. På jämna afstånd bröto skimrande, gyllene solskensfloder igenom Monroe streets skugga, det var vid gatuskärningarna. Och där höjde sig de skyhöga husen också ur skuggdagern och lyste röda, grå, gula och hvita i den dallrande ljusglansen. Men nere på gatan i den svala, skumma halfdagern myllrade det af bråskande människor i tunna sommarkostymer och lätta halmhattar. Deras rena linnekragar blänkte hvita och i händerna buro de japanska solfjädrar, med hvilka de oupphörligt fläktade sig. Jättestora lastvagnar, dragna af ända till fyra par kraftiga hästar med ättikssvampar på hufvudena, korsade vägen för tjogtals elektriska spårvagnar och öfver alltsammans ångade luftbanans tåg rasslande och hvisslande fram och tillbaka och tusentals människor stego upp och ned för trapporna till stationerna. Alla hade de brådtom, alla hade de något att göra — de hade arbete! Han hörde svagt det dofva sorlet, ringandet, bullret, slamret från den arbetande stadens pulsåder, som låg framför honom. Och i hans öron lät det som en hånande hviskning detta arbetsmummel: du duger inte, duger inte — utan arbete!

Med förtviflan i sin blick stod han där, hjälplös, fastnaglad. Solen lyste på hans gröna hatt, den smutsiga kragen klibbade vid hans röda, svettiga hals. Den blonda mustaschen, som en gång burits käckt uppvriden, hängde nu, stripig och med snuskorn i, ned öfver den orakade hakan. Hvarför hade han kommit hit till ett land, där han saknade alla förutsättningar att slå sig igenom? Ja, hvarför? Den frågan gjorde sig nog dagligen tusentals hans likar och dock ville han, ville de arbeta. Hur hade han ej jagat genom gatorna efter annonser, sprungit i butiker, tiggt på kontor efter arbete. Och sedan, när pretentionerna minskats, klockan sex om morgnarne förgäfves stått i kö utanför alla möjliga slags fabriker bland arbetssökande människor, som han förut ej velat snudda vid på en trottoar, och sen ränt och gått hit och dit för att bli kypare, kusk,

diskare, packare, ja till och med gatsopare bland italienarna, asfaltläggare med negrerna. Gått, gått, gått, men alltid kommit för sent, icke dugt. Försökt och försökt, men aldrig lyckats. Och han började svagt förstå att något mycket viktigt för framgång här i lifvet fattades honom, men han visste ej hvad.

En liten folksamling vid hörnet af Madison street ådrog sig nu hans uppmärksamhet. En häst hade stupat, öfverväldigad af hettan. En karl höll djurets hufvud tryckt mot marken under det man frånspände och bortsköt vagnen. Så småningom skingrades folket. Hästen var död och man lät kadavret ligga kvar, midt på bulevarden.

Strax därefter träffades en äldre man af solsting. Han signade ned på gatan och två personer drogo honom upp på trottoaren och placerade honom i sittande ställning mot en vägg. En rödbrusig kypare i hvit jacka och förkläde kom ut från en krog och lade ett stort stycke is på hans hjässa. Därpå buro de in honom i hörnapoteket medan en polisbetjänt telefonerade efter ambulansvagnen.

Allt detta såg mannen med Deweystatyetterna som i ett panorama utan att visa minsta spår till intresse. För ögonblicket tänkte han på att han var mycket törstig och äfven hungrig. Han visste att Monroe street på båda sidor var så att säga späckad med kaféer, restauranger, whiskybyfféer, bierhallar, bodegor, och krogar af olika slag och rang. Han kunde se de granna skyltarna ända upp till Columbiateatern och på den första, till vänster, kunde han läsa under ett jättestort, fradgande ölglas: »Största glas öl i hela stan, iskallt, endast fem cents. Utmärkt varm och kall lunch gratis!»

Han hade värkligen tio cents i sin ficka, men meningen hade varit att dessa skulle användas till spårvagnspängar ty han bodde långt ut i en förstad. Men den stora blå skylten med sina eklöf och sitt kromgula ölglas lockade magnetiskt. En ström af människor gick ut och in och krogdörrarna till den stora bierhallen svängde beständigt fram och tillbaka. Han fattade beslutsamt sin korg och gick snedt öfver avenyn fram till hörnet. Här häjdade han sig ett ögonblick — hur skulle han komma hem? — men så klef han på, korgsvängdörren smällde honom i ryggen och så var han inne.

Midt i lokalen löpte en cirkelrund kopparoch mässingsbeslagen disk, innanför hvilken sex kypare ständigt fyllde de stora glasen med mörkt eller ljust öl från fat, dolda inom isskåp i mahognyimitation. Kring disken stod eller rättare hängde ett hundratal män af alla åldrar och samhällsställningar. Fyra solfjädrar i propellerform, drifna af elektricitet, ombesörjde luftväxlingen och sände genom rummet ett svalkande drag, som torkade de svettiga pannorna och kommo de tunna rockarna att fladdra. I ett hörn stod ett bord, rikligt besatt med matvaror — smörgåsar, en stor oxstek och grönsaker. En neger passade upp och lade på små tallrikar hvad som begärdes. En grupp män, dåligt klädda och med de arbetslöses sökande, osäkra, halft rädda blickar, slukade här matbitarna med förtviflans hastighet som hade det gällt ett vad. En ung man med ännu snygga kläder, men med de i Amerika omisskännliga tecknen till begynnande existensdekadans hos sig, smutsigt linne, dåliga skor och orakadt ansikte, försökte se likgiltig ut. Han åt sakta som om han varit mätt och blott velat smaka på en bit till sitt öl. Han hade tydligen stått där länge ty negern låtsades ej mer märka hans ånyo framsträckta tallrik.

För honom, som kom från Konstmuséets trappa, funnos emellertid ej mer några anseendesbetänkligheter. Han ställde korgen vid väggen och ryckande till sig en tallrik hade han i ett ögonblick fyllt den med mat. Därpå gick han öfver till disken och slängde fram sin nickelslant.

Människor kommo och gingo. Murare, järnarbetare, kuskar och poliser. Kontorister, börsmän, grosshandlare och fabriksägare. Ibland intressanta typer — artister, skådespelare, jockejer, professionelle kortspelare och vagabonden af obestämbar typ. Snart sagdt alla nationer voro representerade som kunder under loppet af en halftimme. Men inga negrer.

En man i grå bicykelkostym tog upp en Deweystatyett och tittade på den. Därpå räckte han den till kyparen

bakom disken med fråga hvarför han ej var patriotisk och prydde sin usla krog med den afgudade sjöhjältens bild. Kanske ägarn var spanjor — eh?

Uppassaren underlät att svara och fortsatte sin brådskande utskänkning.

Amerikanaren i bicykelkostym, hvilken troligen var gammal god kund och tydligen fått ett glas för mycket, slog nu med en hisklig ed knytnäfven i disken så glasen hoppade och frågade om man ej hört hans fråga?

De närmast stående fnissade och tittade på kyparen. Denne, som ej ville visa sig tvär mot en kund och dessutom väl visste att i händelse af något gräl hopen skulle taga kundens parti, skrattade godmodigt och kastade en dollar på disken. Gif mig fem! — sade han.

Gatuförsäljaren stirrade på bicykelmannen. Han såg hur denne plockade upp fem statyetter ur korgen och hur kyparen dekorerade sin glashylla med de små gipsbilderna. Han såg vidare hur den oförbrännelige patrioten köpte fem byster själf och därefter på några ögonblick slutsålde resten af lagret bland de kringstående. Och slutligen öfverräckte han gapskrattande fyra silfverdollars till den häpne agenten.

När denne lämnade lokalen grubblade han öfver en sak. Hur hade denne halffulle amerikan kunnat på fem minuter göra hvad han ej uträttat på en half dag? Äfven om man fråndrog fakta i hans favör såsom bekantskap med kyparen, det flytande engelsktalandet och så vidare kvarstod dock alltid det djärfva i handlingen. Och på en gång stod det klart för den arbetslöse utvandraren att hvad som fattades honom och tusentals likar var hvad amerikanerna värderade högst hos en man och i slangspråk benämnde *cheek*. Den hänsynslösa baragå-på-djärfheten, som vet af inga hinder, självbevarelseegoismen, som respekterar ingens känslor utom egna, det nya århundradets älsklingspolitik sammanfattadt i det enda ordet *jag!* Och han förstod vidare att han aldrig skulle kunna lära sig fullkomligt denna sköna sats, man är sig själf närmast. Men att ha fyra stora, tunga dollars i fickan var mycket skönt — vädret var bestämdt inte så varmt längre. Och hans stora fel, den sangviniska naturen, tog ut sin rätt. När allt kom omkring var kanske icke Amerika så galet i alla fall? Hvem vet, redan i morgon kunde han ha en bra plats. Och sedan blef det alltid någon råd.

Han såg på det solbelysta, hvita Konstmuséet med marmortrappan, flyglad af de två väldiga bronslejonen. Han tyckte de viftade på svansarna åt honom. De tre grekiska gudarna i sina nischer öfver den doriska pelaringången nickade leende en uppmuntran. Ty icke kunde det väl vara ett medömkans löje? Och bakom muséet låg sjön solig och blå och glitterglänsande.

Men till vänster var Madison street. Där låg ännu den stupade arbetshästen med uppsvälld buk och myriader flugor öfver sig. Det värkade obehagligt. Han slängde bort sin tomma korg och gick in på närmaste bierhalle för att få ännu ett glas öl. I morgon skulle nog arbete erhållas! Han var ju ej rädd att ta i med hvad som hälst.

En rusig människas plötsliga nyck att spela välgörare på sitt eget matadorsätt omgestaltades i hans fantasi till en karaktäristik öfver amerikanarna: de voro hjälpsamma. Och han — som många andra — glömde för ögonblicket att han befann sig i egoismens land i hänsynslöshetens tidehvarf.

EN NYKOMMEN

Han kom in en dag på den stora ångbåtslinjens kontor och bad att få tala vid mig. Jag satt långt bort, men öfver pulpeter och stolar, klickande telegrafapparater och slamrande skrifmaskiner kunde jag se hans resliga, frodiga gestalt, det röda, skinande anletet och hans yfviga, blonda hår.

Jag gick långsamt fram och hälsade litet osäkert ty jag igenkände honom ej.

Men han kramade min hand och skakade min arm, slog mig på båda axlarna och ville nästan omfamna mig tvärs öfver den långa ekdisken.

— Känner du då icke igen mig, bäste bror? ropar han på svenska, minns du ej att vi träffades för fem år sen ute hos Lundkvistens på landet vet jag och så foro vi in på båten och drucko punsch i Strömparterren — — —

Jag minnes honom ej och Lundkvist vet jag ej häller hvem det är — i Amerika glömmer man fort — men högt säger jag naturligtvis:

— Jo visst gamle vän. Så roligt. Har du också kommit hit. Låt oss gå ut och dricka något. Nå, hvad nytt i Sverige — och tänker du stanna här?

Han följer mig ut, men hans sätt har plötsligt förändrats, han är tyst och tillbakadragen. Har han genomskådat mig och sett hur kallt mitt hjärta är? Reflekterar han kanske öfver hur jag kan vara så falsk och spela en roll? Han är nykommen och känner ej Amerikas omskaparförmåga.

Ja, hela hans person skvallrar om att han är nykommen. Hans ansikte glänser af välmåga och tyckes berätta en treflig historia om oafbrutna små fäster i en glad Mälarhufvudstad. Frukost med porter och middag med brännvin och pilsner till smörgårdsbordet och table d'hôte med vin och sen kaffe och konjak och punsch, punsch, punsch tills det blifver sexdags. Och så punsch ... Han är litet korpulent och kostymen, ehuru välsydd och snygg, värkar gammalmodig. Men ögonen lysa vänliga och blå som ett barns — något öppet och hjärtligt hvilar öfver hela den stora, godmodiga gestalten. Han ser ut att vara omkring trettiofem år. Vi gå snedt öfver gatan och in till O'Connors lilla whiskybyffé. Och då börjar han tala igen.

— Jo, ser du, det gick ikull för mig i våras. Du vet, jag var i järnvarubranschen, — ack kära du, dåliga konjunkturer, borgen och allt det där, du förstår nog. Men, herre gud, jag var ju lyckligtvis ungkarl och så lastgammal är jag ju inte — så friska tag tänkte jag och så for jag hit! Erfarenhet har jag ju och kunskaper också så nog bör jag slå mig fram alltid — hva? Jag hörde talas om att du hade det ganska bra här och så tog jag mig friheten att söka upp dig för att få några råd. Jag hade tänkt att bli kassör eller bokförare till börja med.

Jag tiger — ty hvad skall jag säga? Jag ser för mig hur denne gemytlige goddagspilt skall komma att genomgå de förskräckligaste saker i Amerika. Till att börja med den lönlösa platssökningen, jäktandet efter imaginära, förmånliga platser. Och sen när kassan tryter och stoltheten förbjuder begära hjälp hemifrån! Alla förödmjukelser — viggningar och kredittiggningar, pantlånekontoret, hungern, herrelös hundkänslan. Och så whisky som styrkare och tröstare. Jag ser bara nu hur han häller glaset fullt och tömmer det i ett drag utan en blinkning. Och ändå — något i hela hans sätt får mig att tro på honom. Han kan slå igenom bara han står ut. Men han ser stark ut — axlarna äro så breda, de duga att skuffas med. Hvem vet — kanske. Men jag har ej hjärta, är för feg att rent ut säga honom hvad jag tänker. Säga som jag borde att han ej får någon plats förr än han slitit en hund, gått igenom ekluten, förstört hvarje cent han äger, svultit och magrat och omdanats till en något så när likhet med amerikansk arbetsmaskin. Han skulle för öfrigt missförstå mig!

— Kan du engelska? frågar jag för att säga något.

— Ja, svarar han, jag har ju läst engelska i skolan, men för resten lär man väl sig snart slangfraserna, eller hur?

Jo visst. Man lär sig allting här ute ...

*

Till att börja med kom han in hvarje dag och ville att jag skulle komma ut och dricka ett glas med honom. Han hade ännu inte börjat på allvar söka någonting — man måste ju se sig om och göra sig hemmastadd litet. Men i morgon — i morgon skulle han börja. Han beklagade sig öfver att smörgåsbord ej kunde erhållas på matstället, men så voro däremot varietéerna utmärkta. Och whiskyn var värkligen något non plus ultra, det var annat än det där skotska slasket, som smakar karbol och som han var van vid att få i Stockholm. Han hade börjat taga en liten jamare strax på morgonen — det var bestämdt bra och nästan nödvändigt för en europé i det här klimatet.

Så småningom kom han mera sällan. Han vande sig vid att inse att jag ej kunde göra något för att hjälpa honom till en sysselsättning och han syntes ej stött däröfver. Jag framhöll alltid att det måste endast bero på honom själf att slå sig fram, hjälpa sig själf och segra. Jag tror han kände att jag talade — eller försökte tala — af öfvertygelse och egen erfarenhet. Men det var ej roligt att höra och han kom, som sagdt, mera sällan.

Sedan började en annan period. Reskostymen försvann, likaledes klockan och kråsnålen. Dräkten blef snuskigare, men inhemsk. Mannen blef magrare, men värkade på samma gång arbetsdugligare. Det enda var att whiskylukten tilltog i betänklig grad. Och så började ficklånen — en dollar, femtio cents, tio, fem cents. Och när jag nekade upphörde besöken alldeles.

*

Två år efter det jag först sett min obekante gamle vän underrättade mig springpojken om att en amerikansk gentleman önskade tala vid mig. Borta vid den långa ekdisken står en lång, mager herre i rutiga kläder. Hans ansikte är solbrändt och dragen äro hårda, blicken blå och kall. Han ler ett sorts leende och räcker mig handen — en grof, kraftig hand — det är min vän nykomlingen för två år sedan.

Vi sitta ånyo hos O’Connor och smutta på de bästa varor, röka den dyrbaraste kubaimport. Min vän betalar med långa, gröna sedlar — han har en hel bunt sådana, enligt amerikanskt bruk hoprullade och förvarade i högra byxfickan. Han njuter synbarligen af att visa mig att han ej gått under och tror att jag är förvånad. Och så berättar han sina öden på en svensk-amerikansk dialekt, som visar att han ej längre är en färsk invandrare, han lägger hörbarligen sig vinn om att på det förskräckligaste omstöpa alla engelska verb i svensk form. Öfversatt till begriplig svenska är detta i hufvudsak hvad han berättar:

— — — och så blef jag utkörd. Ett tag tänkte jag gå i sjön. Men så hade jag hört att man kunde få arbete på landet på någon farm och så vandrade jag i väg. Gick hela vägen genom södra Chicago, genom Englewood, Pullman och allt hvad de heta, förstäderna. Stal mig sen till gratisfärder på godstågen. Hängde mellan vagnarna, slogs med bromsare och lastkarlar, lefde tillsammans med de kringstrykande tiggarna — tramps — och så kom jag till sist till en plats där de lade en järnväg. Arbetade med i laget, kamrat med alla nationers afskum. Järnvägswhisky — vet du hvad det är? Jo whisky med fotogen, petroleum, i. Rusar kvickt ser du och säljes af arbetsbasen själf. Fick rödmåla järnbalkar, bära skenor, spika syllar — det var tungt, må du tro, men stark har jag alltid varit och i järnhandel får man också ta i. Nå, basen tyckte om mig. Och så fick jag ett lag under mig. Sedan ett par lag karlar till. Stark var jag och de fingo inte lata sig, muckade någon fick han ett slag på käften. Sånt där ser dom förstår du och året efter var jag bas själf och den förra basen — han som hjälpte mig — bortkörd. Och så undan för undan. Nu är jag egen kontraktör och säljer järnvägswhisky själf. Håller just på att göra upp ett kontrakt med Northern—Pacificbanan. Och Sverige ger jag fan!

Medan han talade studerade jag hans ansikte. Jag såg kölden i ögat, det hårda draget kring munnen, jag observerade hans sätt att stundom bita hop tänderna, sluta läpparna tätt tillsamman. Och jag förstod.

— Apropå Sverige, sade han, kom en släkting och ville hänga sig på halsen på mig. Men han misstog sig. Jag bad honom dra åt helvete'!

Ah, nykomlingen var ej nykommen längre. Om tio år skall han äga hundra tusen dollars. Han har lärt fort i Amerikas skola. Han tillhör det fåtal utlänningar, som vinna amerikanernas aktning och sympatier. Det var det, jag trodde — han hade så breda axlar.

BOMANS TVÅ VÄRLDAR

Boman kom in på det lilla tyska kafé, där vi brukade träffas om kvällarna för att prata, dricka öl, äta pretzels och röka long cut.

Han tog af sig sin trånga, slitna öfverrock och hängde upp den. Därpå värmde han sig framför kaminen och klappade värdens hund och strök den tjocka grå hankatten efter ryggen. De bruna ögonen lyste vänligt i det trinda, slätrakade ansiktet och öronen böjde sig ödmjukt under den gamla hattens breda brätten. Den snäfva, blå kavajen stramade litet kring magen och de vida, grå byxorna hade knävalkar och slogo underliga veck kring smalbenen för att sedan, för korta och något fransade, sluta öfver de gatsmutsade resårkängorna. Men hela den lilla figuren bar alltid en prägel af godmodig förnöjsamhet, som värkade sympatiskt. Förlåt, tycktes den säga, att jag finns till, men jag kan inte hjälpa det. Låt mig vara tillsammans med er så skall jag försöka vara så treflig som möjligt. Och ni få säga hvad som hälst åt mig — det gör ingenting!

När Boman kände sig tillräckligt varm tog han af sin hatt och gjorde en sorts hälsning som kunde tagas för ägnad hela kaféet — kypare och gäster, vänner och obekanta. Därpå kom han fram och slog sig ned vid vårt bord. Han satt där tyst och uppmärksam med ett välvilligt leende och nickade och skrattade till allt som sades. Sin förtäring betalade han själf och lät sig aldrig bjudas. Och efter en timme reste han sig, tog ett vänligt god natt och försvann så igen — hem, förmodade vi, men hur och hvar detta hem var, det visste ingen.

Boman kom in på kaféet.

Mot vanligheten satt jag denna kväll ensam, de andra hade gått för att höra Melba. Boman drack under tystnad sin säjdel och rökte betänksamt sin korta pipa. Så såg han plötsligt upp och sade:

— Är det sant att ni tänker resa härifrån?

— Ja, svarade jag, redan om ett par dagar. Jag ämnar resa hem och jag kan tillägga att det gläder mig mycket — ja, i sanning mycket, mycket ...

Han tycktes begrunda detta svar och liksom öfverväga huruvida han skulle säga något eller endast nicka instämmande. Men så log han och de bruna ögonen sågo trohjärtadt på mig.

— Herr B., sade han allvarligt och rösten skalf litet, jag skulle vilja säga något, men jag är rädd att jag får svårt att göra mig förstådd. Har ni — hm — har ni läst Jókai? Har ni läst hans Timar, som skapade sig två världar, i hvilka han lefde ömsevis? Jag har också skapat mig två världar, inte precis som Timar, men i alla fall något ditåt kan man ju säga. Hvarför jag nu säger detta åt er vet jag icke riktigt själf, men det kom liksom öfver mig. Ser ni, som ni nog sett, jag brukar i allmänhet icke låta någon få en inblick i mig och mitt och ej häller letar jag i andras hemliga gömmor. Men vi ha ju dock träffats här i snart ett års tid och som ni på sätt och vis tillhör en af mina världar vill jag nu, innan vi troligen för alltid skiljas, låta er se litet af Bomans bägge skapelser. Och sen kan ni draga hvilka slutsatser ni vill.

Ja, så vill jag då till att börja med låta er vakna tidigt en morgon då det ännu är mörkt. Köket är kallt och kaffet för hett, men det gäller att skynda sig, vägen ned till den stora skofabriken är lång. Och klockan sju tjuta alla fabrikers ånghvisselpipor till tecken på att arbetet tager sin början. Den skränande konserten skär genom märg och ben och räcker fulla fem minuter. Därpå stängas portarna till de respektiva fabrikerna och dagens möda och tunga har begynt. Maskinerna slamra, dåna och hvina, de höga skorstenarna bolma ut svart rök och fräsande, hvit ånga. Eldtungor skjuta upp ur sotiga rör, gnistor spraka och yra omkring i den frostiga morgonluften. Elektriska motorer andas dunkande, stönande, hvischande och det hamrar och flåsar från tusentals osynliga härdar. Klockan tolf ljuda ånyo alla hvisselpiporna, värkstädernas buller upphör, portarna öppnas och arbetarna strömma ut. De hafva en timmes middagsrast.

Då går Boman ned för den breda trätrappan, förbi alla de frånspända leveransvagnarna och längre in i den smutsiga gränden. Där ligger i ett hörn under en gnisslande plåtskylt en krog och där inne äter han sin middag bland tuggande och drickande kamrater. Så har han gjort i tio år och kommer nog att göra i tio till. Där läser han en tummad, skrynklig tidning och röker sin pipa i en vrå tills det åter hvisslas på honom.

Förstå mig nu rätt. Jag beklagar mig visst icke öfver detta lefnadssätt, som för er utan tvifvel låter trist och slafviskt. Som förste packare på den stora fabriken har jag en mycket god betalning och som jag varit där så länge äger jag vissa friheter och fullt förtroende samt är ett sorts faktotum. Och jag försäkrar er att numrerandet af läderbalar och märkningen af illaluktande packar under slamret från stampande klackmaskiner i en dammfylld sal ej alls värkar betungande. Ty, ser ni — och här kommer delvis in min andra värld, hvarom jag strax skall tala — under allt detta kan jag numer obehindradt tänka på hvad som hälst och ändå sköta mitt arbete. Det går helt mekaniskt förstår ni. Nåväl, klockan fem skriar pipans gälla ton för sista gången, maskinerna stanna, jag tvättar mig, går — Boman är fri.

Och nu går han direkt till en spårvagn ty han vill så fort som möjligt komma ifrån den stadsdel, där den ena af hans bägge världar är belägen. Ännu återstår det en bra bit, men vagnen för honom i rask fart genom breda, folkuppfyllda gator, öfver broar och viadukter och genom en tunnel under floden, förbi trädplanterade torg och kajer, där ljusen lysa svagt i dimman. Så måste han stiga af ned i affärsdelen af staden och tränga sig fram genom hemåtvandrande skaror. De stora butikfönstren lysa, glänsa, gnistra, de höga husen försvinna i nattmolnen. Tramp, tramp af en half million trötta fötter och surr, surr af många tusen gnisselslitna hjul. Knuffar och kalla blickar af likgiltiga bröder — vinden blåser så kall genom storstadsbulevarden och sveper tjutande kring de stora bankhusens marmorsockelprydda hörn. Ekläreringen aftar, transparangerna minskas, asfalttrottoarerna smalna, sorlet dör bort. En mörk bro öfver en illaluktande, mörk flod. En mörk gata — här måste man vara försiktig, bakom spannmålsmagasinets knut kan lura en mördare och i de skumma portgångarna vakta tjufvar. Och så ånyo en spårvagn och ändtligen stiger Boman af vid den matservering, där han äter sin egentliga middag.

Nu skall jag säga er en sak. Jag kunde naturligtvis äta hvarje dag om jag ville där ned i staden på en restaurang med speglar och mattor och hvita dukar och bockande, svarta kypare. Jag kunde också bo på ett bulevardhotell och jag kunde om kvällarna gå klädd som en liten prins. Men, ser ni, det tillhör inte min första värld och det tillhör ej häller min andra. Som jag nu inrättat det lefver jag konsekvent och jag kan försäkra er att mina besparingar, i följd däraf, ej äro obetydliga. De skola användas en gång, kanske, till att skaffa Boman en stadig tillvaro i sin andra värld, om icke, skola de ändå komma till gagn för någon i den. Men vänta nu skall ni höra. När jag så ätit det sega köttet med de många okokta grönsakerna till och slukat min halfbakade paj och druckit isvatten och sädessmakande kaffe, går jag upp till kaféet här. Där vet jag att ni fem svenskar skola sitta. Jag har alltid under dessa tio år lagat så att jag skulle få vara tillsammans med sådana landsmän, som endast tillfälligtvis komma hit ut. Det har varit läkare och ingenjörer, elektriker och artister, folk som rest för nöjes skull och folk som kommit i affärer. Men alltid sådana, som voro *svenskar*, förstår ni, talade svenska och älskade Sverige och längtade dit igen. De öfriga hundratusen känner jag ej. Ty

ser ni ...

Ja, det skulle vara min andra värld, jag nu skulle beskrifva. Men hur kan jag det! Ty ack, den måste kännas, fattas med hjärteförnimmelse, den finnes icke här för vanliga ögon. Hr B., den finnes inom mig, jag bär den så att säga på mig och jag kan när som hälst titta in i den äfven under arbetet där borta i den stora fabriken. Men det är dock egentligen om kvällarna och om nätterna, ty jag drömmer ofta om den, som jag vistas där. När jag så en timme beredt mig i ert och era vänners sällskap genom att lyssna till ert tal om Sverige, går jag hem. Det gör detsamma nu hvar jag bor, men jag har en liten lägenhet på två rum och kök. Det ena rummet är likt alla andra amerikanska rum och det behöfver jag ju ej beskrifva, men det andra, det innersta, skulle kanske förvåna er litet. Ty de gammalmodiga tapeterna med sina rutor och prickar äro från ett land långt bort, likaså dragkistan och gökklockan. *Den* pinnsoffan på långväggen kom nog matroserna att draga på mun när den forslades öfver och frakten steg till hundra gånger värdet. Och alla de taflor, fotografier och porträtt, som hänga på väggarna i simpla ramar — de ha inte med detta landet att skaffa. Ej häller böckerna, ett par hundra, ej tidningarna i sina små format med de stora stilarna. Och allmogeväfnaderna, nej de också se för hemtrefliga ut för att vara hemma här. Och hvad står i hörnet där, tror ni? En *kakelugn,* herre, en kakelugn, tänk på det! Elda kan man ej i den, det är sant, men den är uppmurad efter kändt mönster och mässingsluckorna äro blankskurade. Och i nattrock sitter Boman i en gungstol och läser de små tidningarna och böckerna i de enkla banden vid skenet af en vanlig fotogenlampa med porslinskupa. Och då, då drömmer han om sin andra värld, han drömmer så lifligt att han är där.

Snön ligger blåhvit i tidigt dusk öfver tysta marker och granskogen står svart mot en bred, gul rand i väster. Brasans slocknande sken faller öfver trasmattans mönster och kisse spinner i knät hos farmor, som kurar skymning i sin höga länsstol. I salen är lampan tänd och barnen knäcka nötter och läsa om »Sankte Per och Broder Lustig». En doft af glögg, som värmes, och på afstånd bjällerklang — —

Och bjällerklangen öfvergår till malmrika klockljud, som strömma ned från en gammal kyrkas kupol bak en stor, vacker kungaborg. Framför borgen ligger en bred stenbro, under hvars hvalf en ström forsar och förenar ett haf med en i saga och sång besjungen insjö. Människor komma och gå, glada och gemytliga hälsa de hvarann och stampa på genom modden, snedda öfver ett torg med en ryttarstaty, vika af nedåt en kaj, där båtar ligga och vänta på vår. Gamla hus med gamla minnen, modärna palats, vikar, vatten och öar och känsligt dragna konturer — —

Konturer! En sommarnatts ljusa skymning hänger öfver en ö i en skärgård. Grå bärghällar stupa i vattnet, leende holmar simma på den blanka ytan, kobbar, skär, knotiga tallar, höga furor, allvarliga granar, hviskande björkar. Små röda stugor i saftiga hagar omgifna af knäande gärdesgårdar. En brunn vid en grind, där korna sofva. Hvilket dämpadt, mildt ljus, hur underbar den fantastiska dimman mellan vassen — —

Sådana äro mina två världar. Jag vet ej om ni fattat hvad jag sagt. Kanske skorrar det falskt eller klingar sentimentalt i era öron, kanske förstår ni mig ej alls. Ni behöfver icke trycka min hand i låtsad förståelse ej häller säga sympatiska ord. Jag tror på orsak och värkan i lifvet och som vi bädda få vi nog ligga. Tro mig, det var här ute jag skapade mina två världar, förut hade jag — ingen. Och lycklig resa!

*

Jag såg Boman stiga upp och gå fram till disken och betala. Den lilla trinda figuren tog lungt på sig sin trånga öfverrock och knäppte den omsorgsfullt. Därpå klappade han den stora hunden, som vänligt viftade svans, öppnade dörren och försvann i nattens mörker.

ETT INTERMEZZO

Frank Holme, illustratören, Hunter, skulptören, Cameron, konstkritikern i »The Tribune», Lindin, landskapsmålaren — färsk från Parisoch Stockholmsutställning — och jag själf — ett mellanting (hvad amerikanaren kallar »a nondescript») — sutto en torsdagsafton pratande och rökande uppe i »Palette and Chisel club», Chicagos unga artistförening. Samtalet hade hoppat från konstakademiens utställning till Melba och operan och sedan alltsammans blifvit vederbörligen nedsabladt blefvo orden sparsammare och tobaksmolnen tätare under det att rägnet föll jämnt och monotont mot takfönstrens stora rutor.

Så började någon bläddra i » Gil Blas», hvars senaste nummer lågo spridda på bordet, och plötsligt var ånyo en diskussion i gång om — rödt hår och Balluriaus och Steinlens teckningar i den lilla parisertidningen.

Jag höll mig försiktigtvis tyst och gjorde för en novis nyttiga observationer.

Det fanns en sjätte person i rummet, tyst liksom jag själf. Denne individ låg utsträckt på en soffa — annars använd för »liggande modell» — och hans korta briarpipa tycktes vara en outsläcklig vulkan. Hans namn hade jag ej lyckats uppfatta vid den knapphändiga amerikanska presentationen, men de små skarpa ögonen, uppnäsan och det korta, röda skägget hade sagt mig att han måste vara målare. Nu vände han sig helt oförberedt till mig och frågade utan att taga pipan ur munnen:

»Är ni skandinav eller tysk?»

»Svensk» — svarade jag något förvånad.

»Såå», sade han på svenska, »det är jag också. Det vill säga», tillade han, »jag *var,* nu är jag ingenting, bara en utsliten kosmopolit. Talar intet språk, äter allting, har inga politiska åsikter, bor — tja, det där förstår ni naturligtvis själff?» Jag nickade och han återtog:

»De där», indikerande med pipskaftet, »tala om rödt hår, känner ni händelsevis ’Fanchetti sisters’?»

Hufvudskakning från min sida.

»Nå, då ska’ ni få höra en historia.»

Det är mig omöjligt att återgifva fullkomligt hvad som följde. Min landsman talade, som han själf sagt, intet språk utan rättare en blandning af hufvudsaklig engelska med talrika såväl tyska som franska inblandningar. Hans gester voro sydlänningens med tillsats af yankeens självsvåld, hans filosofi germansk och nykter och ändå blasé. Så småningom lyssnade alla till hans historia, makande stolarna närmare.

Halfliggande på sin soffa berättade han med behaglig röst, stundom något hård, men för det mesta mjuk och liksom dröjande, under det att röken fortfor att hvirfla, rägnet att smattra.

»Jag kom på sensommaren förra året till Chicago från en förlängd skisstur i Michigan — landskap, vilda, bra — sent en kväll, en beundransvärd indiansommarkväll med mörkgredelin himmel och bierdrickande människor, som sutto på trapporna utanför sina hus vid de långa, trädplanterade avenyerna. Barnen dansade barhufvade till positivens negermelodier för dagen eller stodo i grupper när »Cavalleria Rusticana» spelades. Från apotekens fönster lyste de illuminerade röda, blå och gröna vattenfyllda glaskulorna och de öppna dörrarna till de talrika förfriskningsställena släppte breda, gula ljusfloder ut öfver den mörka asfalten. Unga män och flickor, två och två, passerade hviskande öfver dessa ljusa fält och försvunno sedan åter i mörkret. Då och då hördes ringandet och rasslandet af kabelvagnarna, halfkväfda skratt och utrop från skuggan under träden och långt i fjärran en hvissling från någon bogserbåt ute på Michigansjön.

Jag kände ingen i Chicago och efter en miserabel supé på hotellet, trött på att drifva omkring på måfå, beslöt jag att gå på en varieté, en af våra modärna »roof gardens» — takträdgårdarna, ni vet.

Jag fick en bra (och dyr) plats och iskallt Milwaukeeöl och började studera omgifningen. Publiken, till min förvåning, elegant och blaserad. Vackra fruntimmer i djärfva chica toaletter och välklädda herrar i massa — jag trodde knappt mina ögon. Programmet och orkestern briljanta, hvilket ju var mindre ovanligt. Men bifallet svagt, ehuru numren, speciellt negerskisserna, voro oklanderliga, alla tycktes vänta på något. Jag studerade mitt program och upptäckte slutligen att sista numret, i fetstil, omtalade helt kort och godt uppträdandet af »Fanchetti sisters, chansonetter» — skulle det vara »clouen»?

Mera öl, mera människor, det börjar blifva trångt, kypare svärma omkring som svarta och hvita grotesker af Aubrey Beardsley. De hundratals olikfärgade glödlamporna mellan krukpalmerna afteckna sig obehagligt bjärt mot nu nattsvart, stjärnlös himmel. Orkestern dundrar Sousas senaste marsch. Jag tänder min fjärde »Key West» och önskar »Fanchetti sisters» ville komma.

Som vanligt när omgifven af en massa människor kände jag snart min ensamhet dubbelt större. Denna känsla, ehuru gammal och vanlig, lämnar mig aldrig, lämnar ingen så kallad »kosmopolit». Jag hade intet att längta efter, men denna afton syntes ändå allt saknas. Ensam i en främmande stad, i midten af en glädtig (åtminstone synbart), fästligt klädd hop, kände jag denna bekanta tomhet, som intet rus kunde fylla, men väl öka. Jag tänkte med en viss bitterhet på att alla dessa till utseendet sorglösa varelser ändå hade några gemensamma intressen, affärer, sorger, brott, synder eller nöjen, då jag själf var för tillfället lämnad allena med alla dessa människans oundvikliga attribut.

Jag nämner detta endast för att ni skola bättre förstå hvad som följer.

Natten var kvalmig och tung äfven däruppe på taket, tjugotre våningar högt. Månen, som jag observerat kort förut, var nu försvunnen, allting förebådade ett svårare åskväder. Men nya skaror kommo alltjämt, hvarje elevator hade brådtom intaga och aflasta sin lefvande laddning. Negeruppassarna med genomdränkta näsdukar kring halsarna rörde sig likt automater, de stora, elektriska, propellerformade fläktarna snurrade kring så att blåhvita gnistor hoppade från axlarna, glasen immades när de iskylda dryckerna slogos i och röken från cigarrerna upplöste sig endast motvilligt. Från gatan djupt inunder uppsteg ett doft sorl afbrutet af vilda skrän och skrik, det var det oundvikliga extranumret af samtliga aftontidningar (klockan elfvaupplagan), som ropades ut, denna kväll var det bara en större eldsvåda väster om floden med endast sju människor innebrända.

»Hurudana äro Fanchetti sisters?» frågade jag min kypare vid den sjätte säjdelns serverande och fick till svar, efter äkta amerikansk måttstock för storhet, att de voro de bäst betalda artister i Amerika och direkt från »les Ambassadeurs» i Paris.

En blick på programmet: nästa nummer och nyfikenheten skall vara öfver.

Jag kunde ej annat än le åt mig själf, men så hade man ju åtminstone något att tänka på.

Ett par minuters paus och så spelas plötsligt »El Capitain» upp.

Orkestern var förstärkt, extra ramper uppskrufvade, den eldiga marschen satte fötter och fingrar i taktmässig rörelse, damerna rätade på sig, herrarna vredo upp mustacherna, till och med degenerationskyparna ställde upp sig i fonden, där deras stela ögon lyste hvita i de svarta, svettiga ansiktena. Och två vaktmästare, hvardera dignande under kransar och buketter, banade sig väg genom mängden fram till kapellmästaren.

En bländande ljusflod störtar öfver våra hufvuden från bakgrunden mot scenen och bildar en skinande cirkel på förhänget, det är kalciumbelysningen.

Musiken tystnar, en ringning, ridån går upp, en knackning, kort introduktion och »Fanchetti sisters» stå leende och obesvärade bakom rampen.

Nåväl, för att göra saken kort: jag satt förhäxad. Först såg jag endast med målarens ögon: det mörkröda håret, de djupgrå ögonen (jag inbillade mig värkligen på detta afstånd se gröna reflexer i dem), den bleka hyn, den hvita huden, de *sluttande* skuldrorna, den smidiga växten, de ormlika rörelserna, de vågade, antydande dräkterna, allt detta i vansinnig underbelysning, tja, som sagdt, först var det en intressant färg- och formstudie, men efter hälsningsapplåden, när de började sjunga ...

När jag nu talar om »Fanchetti sisters» menar jag blott en, ty den andra kommer jag knappt ihåg. Hon var visst mörk och utan tvifvel mycket vacker, men jag såg henne ej, det var den andra med röda håret, hu hvilket hår!

Det är ju löjligt att sitta och tala om sådana här saker, men kom ihåg min sinnesstämning och ett halft dussin säjdlar med lika många starka cigarrer.

Nåväl, de sjöngo sina »ditties» bra, djärft, enerverande och publiken jublade, applåderade, stampade och blomsterhöljde favoriterna, till och med den tyske basfiolveteranen med grått hår och röd näsa gnäggade förtjust i sitt hörn till vänster och det vill då säga mycket.

Men allt har en öfvergång och till sist stannade ridån obevekligt nere, rampen släcktes, orkestermedlemmarna försvunno (hemlighetsfullt och underjordiskt) och kyparna började skyndsamt stapla upp bord och stolar i pyramider. Trolleriet var öfver. Och tunga rägndroppar föllo under det åskan mullrade på afstånd när jag till sist hissades ned till värkligheten och gatan.

En oerhörd trängsel rådde öfverallt. Vagnar trasslades in i hvarandra vid felaktiga framropanden, hästarna halkade på den blöta asfalten och poliser och uppassare försökte förgäfves bana väg till den öfverfyllda franska restaurangen i källarvåningen. Under en skur af svordomar från kuskar, allehanda slags gatuförsäljare och tidningspojkar, genom ett haf af uppspända paraplyer och drypande rägnkappor nådde jag motsatta sidan och slutligen det närbelägna hotellet.

Rägn, liksom annat vatten, är nyktrande. När jag hunnit inom »Continentals» portal såg jag allt igen med målarögon: präktiga båglampreflexer af hvitt-gredelint elektriskt ljus i våt asfalttrottoar bakom mig och svarta figurer i hvit vestibul (japaneseri) framför mig. Och jag tänkte mera på mina nedstänkta sommarbyxor än på »Fanchetti sisters'» röda hår.

Ett oredigt sorl kom från kaféet, hvilket var af det lättare slaget, sång och banjospel, en aktör hade supé för några vänner upplyste man. (Jag misstänker emellertid, »en vän» hade supé för några aktörer i stället). Jag fick min nyckel och nådde mitt rum efter det jag af misstag tittat in i en sal, där sex herrar spelade en vildare »poker», frackarna afslängda i ett hörn, selters- och whiskyflaskor på golfvet och kort och marker strödda öfver allt.

Men att sofva var ej att tänka på. Rummet var kväfvande hett och blixtarna kilade i sicksack (upp och ned tycktes det mig) utanför mitt fönster under det att åska och rägn höllo ett bedöfvande ackompanjemang.

Halft afklädd satt jag, närvös och trött, och försökte läsa en hemskare skildring af den pågående eldsvådan.

Plötsligt slocknade glödlampan och i samma ögonblick skrällde åskan till, hårdt och utdraget, under det att en blixt viftade igenom rummet i alla riktningar. Jag kände golfvet darra och hörde småsaker rulla ned från bordet. Nya blixtar och knallar. Jag sprang ut i korridoren och fann allt insvept i mörker — fel med den elektriska ledningen förstås. Trefvade efter trappnedgången — började bli närvös — svor och stötte emot öfverallt, väntande hela tiden att åskan skulle slå ned midt för mina fötter. En dörr gaf vika någonstans, jag

följde med och befann mig hastigt förpassad in i ett främmande rum, mörkt som allt annat, en stark parfymlukt slog emot mig — nu fattas det bara, tänkte jag, att någon tar mig för en inbrottstjuf och sans façon skjuter ned mig, man förekommer hällre än förekommes i dylika saker här i Chicago.

Lika oväntadt som glödlamporna hade släckts — tändes de åter (tacka vet jag gasen!) och jag såg — tja hvad tro ni? — den rödhåriga Fanchetti — skälmsk, smärt och smidig, hopkrupen som en tigrinna i ett hörn midt emot mig. Jag glömde åska, Chicago och allt. Men jag var dömd att denna satans natt falla ur den ena förvåningen i den andra ty knappt hade jag börjat stamma några dumheter då hon afbröt med ett klingande skratt:

» *Tala svenska*» — (stäng dörren 'if you please'). — Ni svor nyss sådana vackra nordiska eder att jag nästan trodde mig flyttad tillbaka till Stockholm — hvem är ni nu egentligen, ni såg så löjlig ut i mörkret.»

»*Ser* ni då *i mörkret*» — frågade jag, ignorerande den mindre smickrande, men utan tvifvel desto sannare anspelningen på mitt utseende.

»Naturligtvis», svarade hon, »jag har kattögon».

Fy fan, tänkte jag, det där är en farlig varelse — icke desto mindre stängde jag dörren mycket omsorgsfullt.

Jag såg mig omkring i rummet, det var stort för ett hotellrum, en väldig dubbelsäng med ett virrvarr af blå och hvita obeskrifligheter kastade huller om buller i den upptog nästan en vägg, stora teaterkoffertar stodo om hvarandra, blommor, kransar och buketter, visitkort och porträtter voro strödda öfverallt eller hängde på väggarna och sutto instuckna bakom möbler. Toalettbordet var öfverlastadt med en massa silfverartiklar, smycken, flaskor och »knick-knacks» (bland annat en revolver), midt på golfvet stod ett litet bord dukadt för två och själf hade min rödhåriga hjältinna tagit plats på en chäslong.

Hon gjorde en snabb armrörelse, samma gest jag sett henne begagna när hon började en sång, och sade litet febrilt:

»Sätt er — nej drag först upp buteljen där, det är godt Rhenvin — inte California — så skall ni få stanna precis femton minuter om ni inte är dum, sen kommer Ellen och då får ni gå. Ni är artist (jag kände mig litet upprättad) och *bohemia* är ändå alltid *bohemia* — inte sant — och så, herre gud, är det ju så roligt att någon gång få höra stockholmska. Därför måste ni prata förstår ni — nej tack — jag röker inte, nej inte ens cigarretter — är inte det nu också märkvärdigt, eh —?»

Hon kastade sig baklänges med de hvita armarna bakom det röda hufvudet och skrattade ett halft konstladt, halft ofrivilligt skratt.

Jag hade återvunnit min säkerhet.

»Vinet är briljant», sade jag, »men icke ens vin kan få mig att 'prata' i natt. Jag såg er uppträda i kväll».

»För guds skull», afbröt hon, »icke ett ord om teatern. Jag 'gör' min 'akt' i en sorts dröm, tro mig, vi se knappast orkestern öfver rampen mycket mindre publiken och när allt är öfver vill jag ej höra vidare om denna humbug. Ellen, min syster, har ännu nog lifskraft att kunna antaga supéinbjudningar efter föreställningen och det är väl ty det är ibland nödvändigt — affär, annonsering — men för min del är hvila allt jag längtar efter. Skål!»

»Jaså», fortsatte hon, »ni orkar ej prata, var lugn, jag är allt den sista som skulle fordra *det* af en medmänniska, hur som hälst, att få se en landsman är ett lagom intermezzo — utan repliker.»

»Tack», sade jag för att säga något (uppriktigt sagdt hade jag väntat litet mera alldaglighet) »jag tror jag förstår er ty jag har också gått igenom ett visst program, men innan vårt intermezzo är öfver så kan ni ju säga litet själf ...»

Hon afbröt ånyo:

»Dumheter, vi ha intet att säga hvarandra — det är just det tråkiga. Att jag icke heter »Fanchetti», det förstår ni väl (hon nämnde sitt värkliga namn, ett vanligt svenskt) och att Ellen och jag flacka omkring här ute mot en furstlig betalning för att försörja en ruinerad far och familj tror ni kanske inte, men angår er häller inte. Men ah, om ni bara visste allt vi genomgått, de fem åren innan vi hunnit dit vi äro! Börja med en usel liten operettrupp — i kören — och sen gradvis, ockrande på skämd smak, uppåt — om detta nu kan kallas uppåt — hu!»

Hon ryste som i frosskakning, de djupa grågröna ögonen drogo sig tillsammans och de röda glänsande läpparna logo ett bittert leende. Jag tog så att säga en hjärnfotografi af henne där hon satt i soffan, de hvita, vackra, något späda skuldrorna kontrasterande underbart mot det mörkröda, burriga håret. Åskan hade upphört, men rägnet fortfor att falla, jag fyllde våra glas, höjde mitt och sade:

»Jag dricker för er och Ellen, jag har ej den minsta rätt att förlänga detta ’intermezzo’ så oväntadt utspeladt, men ni kan vara öfvertygad om att det är oförgätligt!»

Efter hvilka snillrika ord jag hade tänkt resa mig och gå, men satt i stället kvar.

Och hon, hon talade om de fem åren och om det ständigt hägrande hoppet att få »gå hem» och hur detta hopp allt mer bleknade och huru de växte fast här ute (*det* kände jag till), hon berättade småhistorier från resorna och lifvet på den andra sidan ridån, pikanta bagateller från klädlogerna, mäns galenskaper, nattliga äfventyr, supéer och presenter, giftermålsanbud och andra anbud — i korthet ett underhållande kåseri öfver den mänskliga dårskapen.

De femton minuterna blefvo trettio och så knackade det på dörren. Det var systern, hvilken helt förvånad betraktade min okonventionella figur. Men förklaringen var tillfredsställande mellan dessa båda, som kände hvarandra så väl — och vi skrattade tillsammans öfver åskan och det elektriska ljuset. Och en kypare kom med en lätt midnatts-»lunch» och ett par buteljer och berättade hur en af de pokerspelande herrarna när ljuset släcktes hade helt kvickt begagnat sig af tillfället och stoppat allt som fanns i »potten» i fickan och därpå försvunnit — och vi, vi pratade om Stockholm, London, Paris och New York (för oss funnos inga andra städer) och drucko till sist en glödande skål för chimären »bohemia».

Men då var det också på tid att vi bröto upp ty jag började få klart för mig att min kallelse var egentligen varietésångarefacket eller ock måla en kvinna till nitton hundra års salon (rödhårig effekt).

Men när jag, plötsligt nykter, stod i den tysta skumma gången färdig att gå kom hon ut sakta som en katt och slog armarna om min hals.

»God natt och farväl», hviskade hon, »och tack för intermezzot. Man är sällan hvad andra tro — men alla karlar äro sig lika och det här vore naturligtvis en för tarflig upplösning om jag ej ...»

Och hennes läppar snuddade vid mina och jag såg för en sekund djupt in i de grå, allvarliga ögonen.

Och när jag åter satt i mitt stela hotellrum visste jag att jag än en gång hade lagt några år till min ålder — för tidigt. Åtminstone inbillade jag mig det.

Men rödt hår diskuterar jag ej mera!»

*

»Jag ger mig fan på», sade Cameron, som var erkänd cyniker, »att hennes röda hår var peruk — såg ni efter det?»

Men ingen svarade på dylikt och gudarna vete hvad som kunnat följa på min landsmans berättelse, hade ej en uniformsmössa stuckits inom dörren och en hes röst förkunnat: »sista elevatorn för natten» — en varning som ej är utan betydelse när man befinner sig tretton trappor upp.

I hällande rägn och i sista minuten hunno vi till kafé Wosslick för att få hvad Holme kallade »en nattmössa» — en absinth frappé.

MARKIS CHEVELLI

Första gången jag såg Chevelli var i gamla kafé Wosslick. Han satt längst in i hörnet bredvid trappan, som leder upp till biljardrummet, midt emot den lilla ungerska stråkorkestern. Någon presenterade mig och han började genast:

»Aha» och han upprepade mitt namn, »låt mig se, stockholmare eller göteborgare? Släkt till häradshöfdingen — jaså från Stockholm. Nåå, hur trifs ni här? Trist stad, inte sant? Javisst — gräsligt, horribelt, men — tja — ni förstår och jag, tänk er mig: jag, som har ägt millioner!»

Jag betraktade mannen. Han såg ut att vara femtio år — i själfva värket var han ej fyllda fyrtio. Det var något af Mefisto i typen. De spetsiga mustascherna och det likaledes spetsiga hakskägget hade grånat, men det kortklippta håret var ännu svart. Dragen voro härjade, blicken matt, hållningen en elegant roués. Klädseln var vårdad och de smala fingrarna tryckte oupphörligt närvöst en monokel i högra ögonvrån.

»Ja», sade jag, för att säga något, »lyckan kommer, lyckan går»...

»Hvad», afbröt han skarpt och rynkade ögonbrynen, »med mig är det ingen fara. Jag har mitt kontor i Masonic Temple — förtjänar kolossalt, förra veckan tusen dollars — kom upp och hälsa på mig — kanske jag kan vara er till nytta, jag känner alla människor, vill ni ha en introduktion till Armour eller Leiter eller Marshall Field så säg bara ifrån. I går hade professor Mills vid Columbian University frukost för mig på Auditorium Hotel — han vill nödvändigt att jag skall föreläsa där. Var så god!» — och han räckte mig ett visitkort.

På kortet stod i fin petit: Markis Chevelli.

När vi efter en timme — under hvilken tid Chevelli berättat de mest häpnadsväckande Münchauseniader — bröto upp, drog han mig några steg åt sidan.

»Ah», hviskade han med sitt charmanta småleende, »ni kunde väl inte händelsevis obligera mig med en tiodollar — så inte, nå, fem — en då, *en* dollar — merci, merci, vi ses igen — — »

Och jag såg honom i hans korta, ljusa öfverrock, chapeau-claquen ned i pannan och mödosamt stödd på sin käpp försvinna i Chicagos rägndimma.

*

Om Chevelli varit en vanlig skräflare hade intresset för honom snart slappats, men nu var han en mystär.

Jag visste snart hans förhistoria: son till en rik köpman, tidigt i besittning af ansenliga summor pängar, hade han flackat jorden rundt och i Ryssland ingått ett mystiskt äktenskap med en bildskön dam. Det gick flott till i Paris och andra städer och en million hade snart gått upp i rök. Så blef det skilsmässa och slutligen hade Chevelli hamnat i Chicago. Men han hörde ej till de problematiska existenser, som ströko omkring Chicago avenue, trasiga och whiskystinkande, skroderande om bättre dagar och svunna, glada student- och Stockholmsminnen. Alltid elegant, alltid i godt sällskap, visserligen nästan alltid lånande pänningar, men ock stundom en generös värd vid små fäster, var Chevelli för mig en gåta. Hvad gjorde han — hvad lefde han af? En gång voro jag och ett par vänner inbjudna till en liten middag hos honom. Han bodde vid trettionde gatan på Michigan avenue — således i stadens bästa kvarter. En våning på fyra rum och kök, allt modärnt och komfortabelt. Middagen utmärkt och — hvad som i Amerika var märkvärdigare — vinerna ypperliga. Men bäst af allt var dock Chevellis konversation. Jag anför som exempel:

»Jo, ser ni, åttiotvå låg jag i Rio — Brasilien — för min hälsas skull. Hade nyss kommit från Konstantinopel där jag tillhört ambassaden. Nåväl, mina herrar, de eldiga brasilianskorna ha ett egendomligt sätt att uttrycka sin beundran för en nordbo. Jag sitter en dag och äter middag hos en diplomat — midt emot mig sitter en bedårande skön kvinna!

»Plötsligt sparkar hon mig på benet — under bordet förstås — detta betyder: jag älskar dig! Jag var ännu ej van vid denna sorts kärleksförklaring och sparka tillbaka kunde jag naturligtvis inte så jag höll mig lugn. Då — tänk er min situation mina herrar — tar hon af sig skon och räcker mig — under bordet förstås — det betyder: vänta på mig i trädgården ... Ja, jag har skon ännu som minne.»

Att hålla god min — hvilket var nödvändigt — när Chevelli fantiserade var ej lätt. Blef det för starkt afbröt man med en fråga. Här inflikade någon:

»Ja, men skon — hur bar hon sig åt utan sko?»

Hvartill Chevelli ögonblickligen svarade, som om det varit den naturligaste sak i världen:

»Hon satte naturligtvis på sig en annan sko.»

»Emellertid», fortfor Chevelli, »stannade jag två månader i Rio. Jag vill ej trötta er med att berätta alla de galanta äfventyr — stundom lifsfarliga — jag där upplefde. Låt mig endast i korthet relatera det sista, kanske det märkligaste. Jag skulle resa. Inga böner hjälpte, jag slet mig lös ur ljufva, trollska ... tja, nog sagdt, en morgon står jag på däcket af det fartyg, som skulle föra mig bort. Jag märker en stor järnbeslagen kista med mitt namn på. Den är ej min. Jag frågar kaptenen. Han småler. En öfverraskning, säger han, men den får ej öppnas, på hedersord, förr än vi kommit ur hamn. Afskedstagandet är slut. Vi äro ute till hafs. Jag öppnar kistan. Kaptenen sticker en biljätt i min hand. Jag läser: Till Chevelli från Rios damer! Stum af förvåning slår jag upp locket och — tänk er min häpnad mina herrar — kistan är till brädden fylld med guldmynt! Ja, ni förstår — skål mina herrar!»

*

Chevellis historier, i självfva värket en fantastisk blandning af sanning och lögn, skulle kunna fylla en bok. Den charm, de ägde, berodde emellertid till en stor del på berättarens orubbliga allvar och hans lediga framställning. Stundom har jag tänkt att han själf trodde på hvad han serverade oss. Han var alltid mycket noga med vissa fakta såsom data, namn på personer o. s. v. Ibland har jag kontrollerat hans uppgifter och alltid funnit dem korrekta i hufvudsak. Sen tillkom den konstnärliga utsmyckningen och det var här Chevellis fantasi fick jättevingar.

En höst mötte jag honom på Dearborn street. Välklädd och just som vanligt. Fransk liflig hälsning. »Ah

gamle vän gratulera mig», skriker han midt i det brådskande vimlet och gestikulerar med bägge armarna, »jag har blifvit doktor, visst katten, här skall du få se.» — Och han drar mig upp för en trappa in i ett litet kyffe till kontor. Och han talar och talar och slår med käppen i pulpeten för att ge eftertryck åt sina ord.

— »De bästa kunder, mrs. Potter Palmer, et cetera, häpnadsväckande inkomster, tillåter du jag ger din fru en liten present? Ett litet diamantsmycke — ah, bara en bagatell!»

Den »affär» han värkligen innehade var en s. k. »patentmedicinagentur», som bekant en af Amerikas värst (och bäst) florerande humbugsgeschäft.

Jag frågar honom hvarför han ej gifter sig och får till svar:

»Är du galen — jag som har varit gift med en prinsessa.»

Men smycket hördes naturligtvis aldrig af.

*

Chevelli dväljs fortfarande i Chicago. Där dör han en gång — kanske på ett hospital, kanske i ett palats. Om den staden får tilllämpas elevatorpojkens anmärkning: det går upp och ned här i lifvet.

Men en af »markisens» historier har jag antecknat. Chevelli själf kallade den »sin stora spökhistoria». Jag har sökt bibehålla originalberättarens egen stil och anför den som ett bevis på min originelle landsmans så väl fantasi som berättarförmåga.

*

Chevelli hade gifvit en af sina små lördagsmiddagar, hvilka han blygsamt benämnde »saturday-repasts». Vi voro sex goda vänner, som ändtligen hade hunnit till kaffet och cigarrerna och samtalet, som vid desserten hade stigit till en oroväckande, larmande höjd, hade nu som vanligt plötsligt råkat in på stiltjeområde. Placerade i mindre graciösa, men desto mer ogeneradt bekväma ställningar förföll sällskapet under inflytandet af havannor i ett dåsigt 'matsmältningsslapphetstillstånd', som visserligen ej talade högt för dess sprudlande intelligens, men så mycket mer framhöll den heder man gjort värdens middag. Det behöfdes något lika andligt rafflande som det i rägnbågens färger skiftande likörstället, afsedt för lekamlig uppiggelse, för att återställa den allt mer sömnigt nickande konversationen. Uppslaget kom genom att någon råkade nämna ordet spiritism. En herre i New York hade enligt sensationstidningen »The World» en natt fått se sin aflidna farmor och denna förträffliga dam hade otrefligt nog (eller hyggligt nog — hur man nu vill ta det) meddelat sin käre sonson att han skulle dö inom åtta dagar. Sonsonen, som emellertid var ett barn af sin tid och därtill praktisk amerikanare, tog för säkerhetens skull en högre lifassurans och sökte därpå — mera *en passant* — dessutom läkarhjälp. Hvilket allt den oegennyttiga tidningen meddelade sina läsare. Och så pratade vi spiritism och kvicknade till så småningom. Chevelli hörde tyst på en stund, men sen alla sagt sin mening blef det hans tur.

»Mina herrar», sade Chevelli, »låt oss ej tala om spiritism i detta rysliga land. Lika gärna kunde jag föreslå ett parti ecarté i stället för poker i 'Millionärernas klubb' — jag blef mot min vilja invald där härom dagen — eller ett glas curaçao triple sec i stället för whisky vid närmaste hotells *bar.* (Apropå likör, försök den här gröna chartreusen — äkta, eh? — skål!) Jag menar nu ej humbugsspiritism, den finns här nog, utan hvad jag menar med spiritism, det högre, det ofattliga, tankens, hjärnans, det ideellt spirituellas flykt — tja, ni förstår!

»Men, det låter märkvärdigt, jag har dock en gång upplefvat en händelse i denna barbariska världsdel, som ställer mina europeiska erfarenheter delvis i skuggan. Så rotfäst är denna erfarenhet i mitt minne och så

egendomlig tillika att det vore nästan ett brott att alldeles begrafva den i tystnadens glömska. Jag vill därför här i vår lilla vänkrets återgifva den så noggrannt och sanningsenligt som jag vågar påstå endast jag kan.

»Jo, efter det jag hade varit här ungefär ett år — och därunder dumt nog tillbakavisat ett särdeles smickrande erbjudande från Washington — gjorde jag händelsevis bekantskap med unge Vanderwelt, son till bankiren. En hygglig, bildad, i allo sympatisk ung man. Hade studerat i Tyskland och länge vistats i Paris. Jag hoppar öfver detaljerna af vår första bekantskap och börjar direkt med den afton, som sen så inpräglat sig i min hågkomst.

»Det var en senhöstkväll, ruskig och blåsig. Rägnet hvischade kring knutarna på de skyhöga husen på State street och vinden tjöt längs Palmer House' briljant upplysta fasad. Jag kom från ett bolagssammanträde — jag glömde nämna att jag för tillfället var intresserad i ett nytt järnvägsföretag — och frusen och uttröttad beslöt jag att lifva upp mig med en 'cocktail' innan jag tog en 'cab' hem. Jag gick in i Palmer House och mötte helt oförhappandes min vän Vanderwelt.

»Snart sutto vi vid ett välförsedt litet bord i ett trefligt hörn i herrkaféet och innan vi visste ordet af hade klockan blifvit ett. Jag önskar beställa min 'cab', men Vanderwelt har en fix idé: jag måste begagna hans vagn, följa med honom hem, hans hus står till min disposition. Inga invändningar, inga om eller men — det är en förolämpning om jag ej antar hans erbjudande. Märkande att den sista 'cocktailen' stigit min unge vän åt hufvudet accepterar jag hans förslag för att undvika tidsspillan. Och så rulla vi i väg i hans bekväma ekipage genom drypande svarta gator.

»Vagnens jämna vaggning öfver den våta asfalten lullade Vanderwelt till sömns. Jag satt tyst och rökte min 'Henry Clay' och funderade öfver hvar Malcolm — John Malcolm äro min väns förnamn — egentligen bodde. Vi hade alltid träffats på klubbar och restauranger, i klädloger eller vid kapplöpningar, men jag hade aldrig trots inbjudningar besökt honom i hans hem. Jag hade emellertid en dunkel aning om att han bodde hos sin far, 'guvernören', plägade han säga, och att dennes palats låg långt ute i sydligaste delen af staden samt vid stranden af Michigansjön.

»Vagnen svängde ett par gånger, då och då hörde jag Illinois Centraltågens hvisslingar eller vindens sus i bulevardens trädkronor, men det strilande rägnet immade vagnsfönstrens rutor och allt jag kunde se var här och där fantastiska ljuspunkter, som snabbt gledo förbi. Så hörde jag ändtligen det doft rullande vågsvallet och bruset af böljor, som brötos mot stenkajen och visste att vi följde stranden. Vagnen svänger, sanden knastrar och gnisslar under hjulen — vi stanna, vi äro slutligen framme. Malcolm vaknar och i nästa minut har en betjänt tagit hand om oss i en praktfull förstuga. En butelj champagne tömmes och ett parti spelas i biljardrummet och så ursäktar sig Vanderwelt. Jag själf är trött och följer med tillfredsställelse en tjänare, som visar vägen uppför ett par breda mahognytrappor.

»Mitt logis består af ett stort rum med alkov och i alkoven leder till höger en dörr in till ett litet badrum. Betjänten utpekar detta samt anmärker: 'Brandy och sodavatten finns i den lilla byfféen, här är rökbordet — där bokskåpet!' Och han tillägger, liksom urskuldande: 'Vi ha emellertid ej elektrisk ledning i huset, gamle herrn tål ej modärna uppfinningar, när unge herrn vill telefonera går han ned till kusken i stallbyggnaden. Så elektriskt ljus eller ringledning finnes ej — men den här klocksträngen leder in till James ifall det skulle vara något'. Han går och jag är ensam i det komfortabla och ytterst smakfullt möblerade gästrummet. Allt värkar väl ombonadt, rikt och solidt. Rägnet hörs ej, icke ens vinden, mattorna äro mjuka, stolarna djupa och idealiskt bekväma, färgerna dämpade, en behaglig värme fyller rummet. Jag släcker de två lamporna på kaminfrisen, tänder en sista cigarrett och börjar långsamt kläda af mig.

»Mina herrar, intill denna stund hade jag ej tänkt på något särskildt. Jag smågnolade en bit ur 'Aladdin', smuttade på min 'brandy and soda', gjorde rökringar och drog makligt af mig rocken. Då flög en gammal

dum idé genom min hjärna, en idé hvilken jag som urkosmopolit och obotlig kringflackare alltid betraktat som gammalt skrock: att räkna fönsterrutorna innan jag lade mig! Det var ej min mening att göra det, jag smålog åt den plötsliga ingifvelsen, men jag vände mig ofrivilligt om och betraktade ytterväggen. Och det är här jag vill framhålla hvad man kallar idéassociation och dess egendomliga förbindelser och värkningar. Jag smålog, säger jag, åt detta skrock, tanken på skrock kom mig att tänka på en spökhistoria, jag som barn hört på Gunnebo, denna åter förde tanken på Maupassants intressanta och hemska lilla novell 'Horla', som jag nyligen läst — och innan jag visste ordet af öfverraskade jag mig själf med att gå och låsa dörren till mitt rum samt omsorgsfullt lysa i badrummet för att se om någon fanns där! Jag medger att jag är närvös, men jag tyckte själf detta var löjligt och slängde förargad bort cigarretten samt kröp i sängen. En härlig säng! Stor nog för tio och fjädrar som gungande moln. Skål!

»Nu är det så att jag aldrig vänjt mig vid nattlampa — utom i partikuliära fall. Jag kan ej somna vid ljussken, men den gången låg jag en lång stund och bligade i taket som en idiot, innan jag kunde förmå mig släcka lampan på nattduksbordet bredvid mig. Jag inbillade mig att jag ej var ensam i rummet, en förryckt » tanke, som gjorde mig både arg och rädd. 'För mycket cocktailar', tänkte jag och blåste ut lampan sen jag likväl först noga eftersett hvar tändstickorna stodo. Så låg jag där en stund och fantiserade om att något skulle inträffa, måste inträffa ... tills jag slutligen nästan domnat af i den första slummerns behagliga sensation då — ja då hörde jag plötsligt en skallande röst, som skrek till: Chevelli!

»Man brukar tala om 'hårresande', 'blodet isas' och 'stel af fasa', men vet ni mina herrar, jag var som ett lefvande lik! Jag blef så hiskligt rädd att jag trodde hjärtat stannade. Jag kunde ej röra en lem, jag bara låg där i mörkret med vidöppna ögon och kallsvetten brytande fram på pannan. Hvad i herrans namn skulle hända härnäst?

»Så småningom lugnar jag mig. Jag försöker resonera bort det hela som en dröm, en nattmara. Jag lyckas och är nästan färdig att åter dåsa af då plötsligt ånyo mitt namn, nu upprepadt tre gånger, skallar mot mig med förfärlig röst från rummets ogenomträngliga mörker: Chevelli! Chevelli! Chevelli!

»Att jag inte dog rakt på fläcken begriper jag inte. Men i ett nu får jag lif. Med skälfvande händer trefvar jag efter tändstickorna och lyckas genom ett undervärk tända lampan. Därpå drar jag som en vansinnig i klocksträngen och uppger på samma gång ett rop eller rättare tjut, så förfärligt att det i mina öron till och med öfverträffade den hemska, mystiska stämma jag nyss hört.

»Värkan af detta dubbla lifsteckensbevis var ögonblicklig, så ögonblicklig till och med att jag fick en ny närvskakning. Någon bultade nämligen som en besatt på min dörr. Jag öppnar och ser en hvit skepnad, (jag trodde i första häpenheten det var en ande) som genast klifver rakt in.

»Hvad fan är det för lif herrn håller här midt i natten — och hvem är herrn egentligen?» — frågar denna skepnad, oförskämdt amerikanskt.

»Svär inte så förbannadt», säger jag, (antagande det är James, jag talar med) här försiggå ta mig den och den allvarsamma ting, som ej tåla profanering. Har ett brott blifvit begånget i detta fördömda hus?»

»Drucken — eller tokig — eller båda delarna», mumlar den gamle drummeln.

»Människa», skriker jag utom mig, men han afbryter:

»*Ser* ni någonting?»

»Skräm inte slag på mig», får jag fram, »hittills har jag endast *hört* dem, (menade andarna) men jag väntar få se dem när som hälst.»

»Dille», hviskar den satans karlen och går baklänges ut, tar hastigt ur nyckeln, smäller igen dörren och låser den utifrån i dubbla slag.

»Jag var fången i spökrummet!

»Jag erkänner att jag nu bar mig barnsligt åt. Men tänk på uppskakningen mina herrar! Jag tände nämligen allt, som kunde tändas — lampor, ljus och gaslågor. Äfven i det lilla badrummet tände jag gasen och lät dörren stå öppen, jag tyckte det såg kusligt ut när den var igen. Så såg jag på klockan — endast tre, ännu flera timmar till dagningen.

»Jag drog på mig byxorna, trädde fötterna i ett par tofflor och satte mig i en länstol. Så tog jag mig en försvarlig konjak — utan sodavatten — och försökte tänka sansadt. Först tänkte jag på den sabla betjänten — men han skulle nog få sin beskärda del på morgonen. Så tänkte jag på Malcolm — kunde den spjufvern ha spelat mig något spratt? Eller kanske betjänten den slyngeln? Eller —??? Jag tog mig en ny konjak.

»Jag satt där och reflekterade en stund och då och då, det medger jag, drack jag en konjak. Till slut föll det mig in att öppna ett fönster. Det rägnade fortfarande. Jag hörde dånet från Michigans böljor och det egendomliga sugande ljudet med sitt åtföljande ’smack’, ’smack’, som uppstod när vågorna drogos tillbaka mellan kajpålvärket. Men jag kunde ingenting se. En fyr blänkte med automatisk noggrannhet någonstans i det bäcksvarta mörkret, det var allt. Vinden blåste in och kommo ljuslågorna att fladdra — det såg otäckt ut och jag stängde fönstret.

»Nå, för att göra en lång historia kort, hur jag smuttade och tutade föll jag till sist i sömn i länsstolen. Och tag er nu en chartreuse mina herrar för nu börjar det på allvar. Skål!

»Jag vaknade vid en förnimmelse af att någon liksom höll på att strypa mig. Alla lampor och ljus voro släckta — endast i badrummet brann gasen nedskrufvad. Detta åstadkom en svag belysning öfver alkoven, men där jag satt var allt djupaste skugga. En fasa, för hvilken jag saknar ett beskrifvande epitet, grep mig. Liksom hypnotiserad stirrade jag mot alkoven.

»Då — jag känner till och med nu en rysning längs ryggen — ser jag en förfärlig gestalt, sakta smyga sig ut ur badrummet.

»Ni förstår, han *smög* sig ut, nedhukad, som ett djur, med kattlika rörelser — först såg jag en hand, en arm, en axel, småningom hela den hemska figuren, en demons, en vampyrs figur. Han smyger längs alkovens högra vägg, jag ser hans ansikte — något gräsligare har jag aldrig skådat: grönblekt med vanstälda anletsdrag och gnistrande ögon ...

»Han stannar vid min säng — hans fingrar, långa och kloliknande, trefva på hufvudgärden. De finna ej hvad de söka och — milda himlar! — så vänder han sig utåt rummet. Ser han mig? Hvad skall ske nu?

»På en gång rätar han upp sig. Det är en jättegestalt — minst tre meter hög. Jag sitter fortfarande förlamad, jag förstår att min sista stund är kommen. Jag tror att jag försökte mumla eller rättare tänka en bön. Den afgrundsande, jag ser framför mig, höjer plötsligt sina armar — en stor yxa, en bila, glänser i hans knutna näfvar, med ett hest, rosslande läte tar han ett språng emot mig ... och jag svimmade!

»Jag ber er, mina herrar, att ej här nu komma med så kallade ’förnuftsskäl’ och ’naturliga förklaringar’ ty jag har genomgått alla invändningar och gendrifvit hvar och en. Således ber jag få slippa höra att betjänten under min sömn öppnat dörren och släckt lamporna samt sen, för att ej väcka mig, tyst smugit sig ut eller prat om öfverretad inbillning och dylikt. Eller att jag drömt det hela, eller hallucinationer eller, kort och godt, hvad som hälst. Och några insinuationer vis-à-vis konjaksbuteljen kunna naturligtvis ej ifrågakomma, lika litet som min sanningsenlighet kan ifrågasättas.

»Emellertid vill jag gärna relatera slutet och en och annan upplysande biomständighet.

»När jag vaknade ur min svimning låg jag på golfvet bredvid den sönderslagna brandyflaskan. Den betjänt, som på natten följt mig upp, baddade mitt hufvud med kallt vatten, men sade ingenting. Jag försökte samla mina förvirrade tankar och konstaterade att jag hade en olidlig hufvudvärk. Dagsljuset strömmade in genom de öppna fönstren, en frisk bris svalkade min brännande panna. Mina ögon värkte och min strupe var torr. Rägnet hade upphört, men himlen var fortfarande mulen och grå.

»Jag mindes så småningom allt, men vågade ej göra några anspelningar på nattens hemska tilldragelser, dock sade jag med svag röst till betjänten:

»Min börs för en flaska appollinaris — kall — och en citron och — och — kanske en liten droppe whisky!

»Han gick och jag såg mig i spegeln, mitt hår var värkligen ej gråare än förut — endast litet tilltofvadt. Jag gjorde en hastig toalett och välsignade min betjänt, som kom tillbaka med förfriskningar, den hederlige gossen hade också på en bricka medfört ett halft dussin 'Blue Point'-ostron och rysk kaviar — det är ej ofta man finner så raffineradt omtänksamma tjänare.

»Vid frukosten träffade jag Malcolm. Han visste ej hvad han skulle tänka om mitt äfventyr. Men han upplyste mig om en sak, som på mig värkade tämligen obehagligt. Den person, jag tagit för 'James', var i själfva värket ingen mer eller mindre än pappa själf, 'guvernören', gamle bankir Vanderwelt! Jag har visserligen senare varit i tillfälle att reparera mitt anseende i gubbens ögon, men det var ju otrefligt i alla fall. Emellertid har jag aldrig fått någon tillfredsställande förklaring på min nattliga syn, hvilken således måste hänföras till det underbaras område. Jaa, — dra ej på mun, jag menar hvad jag säger: det underbaras område.

»Men en förmögenhet skulle icke kunna förmå mig att ånyo sofva i Malcolms gästrum. I botten mina herrar!»

BULLOCK

Första gången, jag såg Bullock, satt han i en stor banks modärna lokal bakom slipade glasrutor, blänkande mässingsgaller och polerade mahognydiskar. Han skref i stora, vackert inbundna böcker och räknade ovikta, långa, gröna sedlar i buntar och blanka silfverpängar i rullar. Det elektriska ljuset från ett helt knippe små lampor i drufklasfason på en marmorpelare föll öfver hans svarta hår och hans höga, hvita krage. Det välstärkta skjortbröstet och manschetterna buro sista modets fina, blå ränder och i den omsorgsfullt knutna halsduken i skottskt mönster glänste en liten diamant. Och han satt där lugnt och säkert, förnämt förbindlig, ett stereotypt leende öfver det vackra, nyrakade ansiktet medan de smala, välskötta händerna vant sorterade frasande sedlar, klingande mynt. Då och då kastade han en halft gäckande blick öfver den i kö vid kassafönstren otåligt väntande människohopen. Ha, sade denna blick, smidig och *smart* som jag är kommer jag nog långt i denna bank i detta land i detta tidehvarf. Fast min lön ej är stor — ännu — är min cheviotkostym från King, *the tailor* och det tog mig en halftimme i morse att putsa mina naglar. Dock, ni väntande knoddhop på andra sidan galler och disk, dräkten är ofta intäkten och här kanske sitter en blifvande bankdirektör ...

*

Det var sent en afton jag kom ned till Engels lifligt frekventerade varietélokal. Huset var väl fylldt och

stämningen hög. Ända ut på gatan hördes orkesterns starkare ackompanjemang till refränger, i hvilka publiken stämde in, och därpå dånande applådsalfvor. En sky af tobaksrök mötte mig redan i parkettgången och från läktarna hördes fruntimmersskratt och korksmällar.

Där satt vid främsta bordet ett halft dussin unga män i frackar och höga hattar. De hade små buketter i knapphålen, guldkryckade käppar och fingrarna blixtrade af ädelstensprydda ringar. Till skillnad från öfriga gäster, som förtärde den traditionella whiskyn eller ock säjdelöl, dracks här importerad champagne. Till detta sällskap riktades ock chansonetternas pikantaste ögonkast och mest strålande leenden. De djärfvaste attityderna poserades till förmån för de unga eleganterna och ofta sjöngs en anspelningsrik kuplett direkt till dem.

Det var andra gången, jag såg Bullock. Han var den gladaste af de sex. Han trummade med sin käpp takten till musiken, pratade familjärt med kapellmästaren och öfveröste de uppträdande med blommor. Han skrattade utmanande högt midt under ett sångnummer, kastade slängkyssar till flickorna och rekvirerade oupphörligt mera champagne. Jag hörde honom gifva order om att ett par buteljer också skulle serveras i statisternas klädloge samt såg honom under pausen försvinna genom scendörren. Att han sedan ensam betalade det hela och gaf rikliga drickspänningar förvånade mig ej. En bekant, som underrättat mig om hans namn, hade också tillagt att hans far var mycket rik.

Då jag efter föreställningens slut kom ut i matsalen fann jag Bullock och hans kotteri superande med en del kvinliga artister. Midnattssupéerna hos Engel utmärkte sig i allmänhet för den fria ton, som brukade härska vid dem. Men denna gång gick det mer än vanligt ogeneradt till och hofmästaren anförtrodde mig hviskande »att Daisy och Lilly och de andra flickorna förstodo sig på att plocka guldfåglar».

Jag betraktade Bullock. Ehuru rusig hade hans min kvar samma uttryck af nedlåtande förbindlighet, jag första gången iakttagit. Och samma gäckande blick, som jag sett honom kasta öfver den väntande hopen i banklokalen, träffade mig. I hans skratt låg hån och då en ung korist slutat ett skåltal och nu böjde sig öfver ostron och hummerfat och liksom på lek drog en ring af hans finger lät han med en kyss och en axelryckning henne behålla densamma.

Som Bullock satt där omgifven af vackra, unga kvinnor i extravaganta toaletter och leende män i svart och hvitt syntes han mig en inkarnation af en typ ännu sällsynt, men snabbt tillväxande: amerikanen, som, för att begagna en gammal bild, bränner sitt ljus i båda ändar genom att roa sig europeiskt — som de tro — men samtidigt arbeta yankeemässigt strängt. Tvärs öfver det med en snöhvit duk betäckta bordet, på hvilket blommor, fruktskålar, kristalloch silfverpjäser trängdes, såg jag hans magra, finskurna ansikte med den skeptiska minen och rundt om mörka och blonda, lockiga hufvuden. Sminkade läppar logo och vinet gnistrade, det matta, musikaliska sorlet rytmiskt stigande och fallande, den lätta, blå fantasiinbjudande cigarrettrökens arabeskslingor, vinaromen, blomlukten, parfymdoften — allt bidrog att skapa en föreställning om en tillvaro långt aflägsen slaktarstadens grå atmosfär. Och dock — där sutto indianbelätena med de simpla fasonerna. De förbiilande elektriska nattspårvagnarna på gatan utanför kommo salens fönster att skallra. De sena timmarnas gatumånglare utropade smutsskrifter och billiga maträtter och negerkyparnas svarta anleten skymtade förbi som bilder i en nattmaras skuggspel. Allt var dock Chicago — rått och värkligt. Bullock, *my boy*, ditt dubbellif blir fatalt! Europeisk fernissa är mycket farlig då stommen är västerländsk.

När jag lämnade Engels lokal såg jag Bullock hoppa in i en täckvagn tillsammans med en af sångerskorna.

*

Sen dess såg jag Bullock ofta. Stundom åkte han, körande själf, i en elegant *dog cart* en parkbulevard upp

och ned. Det fanns intet att anmärka på häst och åkdon, seltyg och livré voro *first rate*. Men sällskapet — alltid en ung, vacker dam — var för bjärt klädd ...

Jag såg Bullock spela biljard i Grand Pacific Hotel. Blaseradt vårdslöst skötte han sin kö och de hvita elfensbensbollarna jagade hvarann och stötte till den röda bollen med en smäll påminnande om det »klick», som uppstår då man spänner en revolverhane. Efter spelet någonting starkt och brunt i ett isfylldt kristallglas och många och långa sedlar till den insatshållande markören.

Jag såg Bullock vid kapplöpningar, noterande och blek. Jag hörde honom sluddra på målet i fåajéer och midnattsrestauranger. Jag såg honom en gång i en sal bland besynnerliga figurer vid ett bord där röda, hvita och blå marker lågo i staplar. Hans panna var fuktig af svett och blickarna hängde vid fem kortlappar — alla i samma färg. Och jag såg honom raglande resa sig då motspelaren efter en enorm pänninghållning å ömse sidor med ett kallt leende lade ned sina kort, af hvilka fyra voro kungar.

Men vid den höga, glänsande pulpeten, bak de skyddande gallren i den modärna banklokalen sågs ej Bullock mer.

*

På öfver ett år hade Bullock varit ur sikte. Jag glömde honom då jag ej mer såg hans fina profil skymta förbi i storstadens bulevardträngsel eller afteckna sin skarpa silhuett mot nattlifvets falskbelysta bakgrund. Fjärilssfären låg numer utom min egen och som jag ej häller hade någon anledning till bankbesök kunde icke ens denna beröringspunkt väcka någon tankeanalogi. Jag glömde Bullock som man glömmer en cirkusgycklare eller en banal positivmelodi.

Sent en natt under ett häftigt rägnväder då vattnet forsade öfver asfalten och lyktorna, tack vare mina våta glasögon, lyste i rägnbågsfärger, kom jag in på det lilla kafé, som låg närmast min bostad, för att få ett glas glödgadt vin. Jag frös trots min ulster och det var med sant välbehag jag tänkte på min engelska säng med de röda filtarna i ett varmt rum med dämpad belysning. Jag väntade otåligt i den tomma lokalen under det den lille tysken värmde mitt vin.

Då öppnades dörren och en mager gestalt, utan öfverrock och drypande våt, kom in. Jag kände ögonblickligen igen honom, det var Bullock.

Vattnet rann ur hans trasiga skor, droppade från hattens blanka brätten. De vattenskinande svarta kläderna sutto som skrynkligt klistrade efter den gängliga figuren. Han gnuggade de rödfrusna händerna och de mörka ögonen lyste i det bleka anletet under det stripiga, våta håret. Men i den ställning, han intog vid disken, låg något af den gamla nonchalansen och hans blick mötte min obesväradt öfverlägsen som förr. Ja, sade den, ruskigt, det medges, aber noch ist Polen nicht verloren! Jag beundrade invärtes denna så att säga säkerhet i fallet och han måste hafva läst mina tankar ty han tilltalade mig plötsligt.

— Hör på, sade han, satan vete hvar jag sett er, men fastän ni är europé misshagar ni mig icke, åtminstone icke mycket. För så vidt jag kan fatta mänsklig natur bör det i detta ögonblick glädja er att se mig, en amerikan, i detta tillstånd — inte sant?

Jag ville protestera, men han afbröt mig.

Snick, snack, det betyder ingenting, men det roar mig att tala till er medan jag torkar utvärtes och blötes inombords. Som jag nu är, är jag »nere», *down* som vi säga, promenerar i tofflorna som vi också säga, ja inte ens det, i strumplästerna torde vara rätta uttrycket. »Gången» är emellertid ett annat uttryck, vi hafva — vi äro slängda som ni kanske vet i prickträffande anmärkningar — och ser ni det, *mr dutch* eller *french* eller

hvad ni nu är, det är jag icke. *No sir*, inte ännu. Jag har lefvat som en galning det är sant och hur jag nu existerar vill jag ej säga för att ej ta bort er aptit på vinglöggen. Men ändå, ändå finns det något kvar. Ryggrad, *dear sir*, ryggrad fast det är klent beställdt med märgen, det medges. Och ser ni, det är just det ni européer ha svårt att fatta. Hur fan kan en karl svina ned sig och rulla i smutsen och så stiga upp igen — icke fastna, eh? Tja, det är nog besynnerligt så framt ej förklaringen är den att gyttjebad äro hälsosamma — för somliga. Kanske ni tror som andra att jag har en rik far, som ett, tu, tre hjälper den förlorade sonen, slaktar kalfven och så vidare och att detta är endast tomt — hvad heter det? — bravado? — nå, då misstar ni er. Gubben är död. Smith och Wessonvapen. Tinningen, framför spegel. Och i behaglig tid för vissa räkenskapers uppgörande.

Bullock skrattade — ett hårdt skratt — och rekvirerade ett glas öl med salt och peppar i. Han drack ur glaset i ett drag, grabbade en handfull små käx och ostbitar ur en skål, som stod på disken, och begärde ett nytt glas öl. Denna gång skakade han själf i kryddorna och betraktade mig hånleende.

— Nå, sade han, hvad tänker ni egentligen? Att jag är en buse, en *bum* som vi säga, en *tramp* — hva? Och är det inte fördömdt att en sådan skall få stå vid samma disk som en snyggt klädd karl. Det tillåts väl icke i gamla landet eller hur?

Jag låtsade ej höra honom utan smuttade stillatigande på mitt vin. Värden, som märkte detta, vände sig nu till Bullock.

— Betsale hvad du har drockit och ferolämpe icke mine gäster, skrek han, gå ot! — Å hut! blef svaret, du vill väl ej påstå din tyska ölpumpa att du har något emot mina pängar? Se här — och Bullock lät en silfverdollar dansa cirklar öfver ekytan — gif mig en vinglögg också och håll sen mun!

Vänd till mig fortsatte han:

— Förlåt mitt språk nyss, det var dumt. Vet ni att jag alltid längtat öfver till andra sidan, till Europa. London och Paris hägrade som sagostäder för mig redan som barn. Skulle vi ha något riktigt fint måste det alltid komma från England eller Frankrike. Pappas taflor, mammas toaletter. Och min bror doktorn han måste efter sin examen här studera flera år i Tyskland. Ja, men jag ...

Han tystnade och hans ansikte blef på en gång dystert. Han stirrade ned i sitt rykande glas som såge han i dess ångor bilder från det förflutna. Så talade han ånyo.

— Men jag, jag kom aldrig till Europa. Och antingen var det till min olycka eller — kanske till min lycka. Gud vet hvad det egentligen är med mig, men ända sen skolan hade jag denna åtrå efter bulevardlif, som jag antog vara i högsta grad*fashion* för allt europeiskt, ja rätta kännetecknet på gamla världens aristokrater. Och hela tiden har det lekt mig i hågen att spela ung markis och jaga omkring i klädloger och spelsalar som i de franska romanerna. Haha! hvilket nöt jag var, som ej begrep att sådant var omöjligt i det unga fläsk och dollarslandet. Det vill säga utan kapital. Och tro mig, de som här ha pängar lefva anständigast. Ännu åtminstone. Men snart ha vi västern också civilicerad och full af utlänningar och då börjar det förstås.

Hans ton blef åter plötsligt skarp och obehaglig och dragen antogo det gäckande, öfverlägsna uttrycket. Yankeehatet till främlingar kom igen.

— Puh! sade han föraktligt, ni raffinerade, bildade européer, hvarför komma så många af er hit till detta råa, prosaiska land — hva? Den stora dollarn? Ånej, inte alltid. Jag kan ej hjälpa det, det är en fix idé, men jag tänker alltid när jag ser någon af er: se där en ny stackare, som gjort något sattyg och måst lämna sitt land för att här börja på ny grund. Ty inte sant, stjälper man där öfver då är det slut, ohjälpligt — hva? Moraliskt död, ingen bättring tillåten ...

Jag lämnade Bullock med sitt rykande glas och sitt hat till utlänningar. Det var sista gången jag såg honom. Men jag har sedermera hört att han nu åter är välbeställd banktjänsteman.

ETT AFSKED

Kofferten var nedburen och polletterad, räkningen betald och adjö sagdt till det lilla privathotellets öfriga rumsgäster. Han slängde på sig resulstern, tände bulldoggspipan och gaf sig i väg, för närvös att invänta lagom tid. Där ute strilade rägnet duggfint och jämnt och bulevarden låg black och våt under drypande, gulnande träd. Söndagstrist och kväkarstämning öfverallt med dofva klockklämtningar och lystrande, stränga, svarta skepnader. Båglamporna voro ännu ej tända och töcknet hängde som en gardin i senhösteftermiddagens skymning. Han vek upp byxorna och började sin vandring mot gatans aflägsna dimfond.

Tre år af trägna studier och hård praktik i det stora landet och nu var det slut och han kunde nöjd vända hem för att söka njuta frukterna af allt det arbete, han nedlagt både här och där hemma på fulländningen af sitt yrke. Han hade aldrig trifts här ute och han längtade hem som en skolgosse längtar efter ferier. Få äta svensk mat och tala svenska och gå på välkända gator och trycka gamla vänners händer. När han nu för alltid skulle lämna den främmande storstaden var det med tillfredsställelse han tänkte på att af dess två millioner invånare han icke sörjde att skiljas från en af dem. De få afskedsvisiter, han gjort, voro endast ytliga farväl knappt så mycket menade som ett »tack för mat» till hotellvärdinnan. Därför gick han glad och lugn i söndagsrägnet och tänkte på gran och gröt och glögg i stundande juldagar där hemma.

Han kom ned till floden där bulevarden slutade och dimman hvilade tätast. Brovaktaren syntes knappast i sitt torn och spannmålsmagasinens hissvärk försvunno i ett töckentak. Långt ute på sjön hvisslade en ångare efter bogserhjälp och till höger hängde en karl ut röda lanternor på en mudderpråm. Han passerade bron och vek in på en smal gata i affärsstaden.

Allting var öde och folktomt, stängdt och hälgdagstilla. Någonstans långt bort rullade en vagn och från en krog med tillskrufvade fönsterluckor hördes svagt klingandet af glas. Han gick långsammare, på en gång fattad af beklämning.

Det var dock märkvärdigt att så där lämna en stad, ett land, utan någon som hälst känsla af saknad, utan ett handslag, kunde man säga. Ingen, som följde en ned till tåget, ingen, som var ledsen öfver att man reste. Visserligen var det ju så han ville ha det — men ändå! Och plötsligt slog det honom att när allt kom omkring kanske ej häller någon väntade honom där hemma, längtade efter honom. Kanske han var absolut ensam — hu! tanken kom honom att frysa. A nej! — men om så nu ändå vore, hvad då? Då, ja då gjorde det ju detsamma hvar han vore — inte sant? Jo visst, men det var ingen tröst. Nej, hvad var det här för satans fantasier!

Han gick ned den gamla gatan med dess tillbommade butiker och halft undanstädade trottoarupplag. De påminde på något sätt om likkistställningar, de där bockarna och lårarna med svarta prässänningar öfver. Ja, alltsammans värkade begrafning, väder, klockringning och — han själf, tänkte han. Och ännu två timmar till tåget skulle gå och där låg ju järnvägsdepån.

Han fick en idé och stannade, häpnande en smula öfver dess originalitet. Det fanns värkligen en person, som han med ett grand rörelse kunde säga farväl till. En person, som han nog skulle minnas en tid, kanske tala om, skryta öfver. Han hade inte tänkt säga adjö annars — hade aldrig hört att det brukades med — hm! — sådana personer. Men hvarför inte? Tid hade han och huset låg strax bredvid och dessutom kunde det hela

framdeles användas som en god avechistoria.

Han vek af på en ännu smalare tvärgata och ringde på i ett hus med röda gardiner för fönstren.

Ett ögonblick ångrade han tilltaget och det leende, impulsen lagt på läpparna, försvann. Han var nära att gå, men i detsamma öppnades porten och en livréklädd neger stack ut hufvudet. Det fanns intet val, han gick hastigt in.

En mattbelagd tambur med ampel i taket och en välbekant parfymdoft, som nu föreföll honom äcklig. Till höger ett draperi, skulle han gå? — bah! och han steg in och satte sig i en soffa utan att först hafva aftagit ulstern. Det var skumt där inne på grund af de tilldragna jalusierna, men han såg otydligt den lilla porfyrfontänen i rummets midt och de franska modellstudierna på väggarna. Hvad har jag här att göra, tänkte han, detta är ju dumt ...

Och dock, reflekterade han omedelbart därefter, har jag här i detta hus haft mycket roligt. Ja, så roligt att om jag vill vara uppriktig jag måste tillstå att några af mitt lifs gladaste dagar — eller rättare nätter — ha förflutit här. När jag tänker rätt på saken och ser den i opartiskt ljus så går jag så långt att jag påstår att för mig detta tvätydiga ställe varit enda glädjeglimten i många års arbetstrălande. Och än vidare, detta hus är det enda, som öppnats för den fattige studenten i det främmande, rika landet. Här fann han ett mottagande, som ej frågade efter nationalitet eller börd eller introduktioner och härifrån kunde han alltid gå utan att känna sig i obligation. Nåväl, då är det sannerligen ej för mycket att jag också säger ett artigt —

Betjänten kom in och vred på det elektriska ljuset.

— Behagas något att dricka?

— Nej.

— *The lady* kommer strax.

Han var åter ensam och satt och funderade öfver de tre åren. Joo — mycket arbete hade det varit, hur skulle det nu bli hemma? Bra emellertid att lärotiden var öfver. Kommer då aldrig Lizzie!

En portiärs ringar rasslade på sin stång, ett fras af kjolar och en ung flicka sprang skrattande in i rummet. Hon var kreolertyp och den mattgula klänningen framhöll yppigt den uppsatta massan af blåsvart hår. Hon slog till mannen i soffan med en långstjälkad blomma och frågade på mjukaste floridadialekt:

— Hvad nu, i våt ulster i min bästa soffa och allvarlig och trumpen, gosse lilla, hvad har händt?

Han drog henne ned i soffan och började:

— Lizzie, hör på. Detta är intet skämt. Jag skall resa, resa långt bort — hem med andra ord. Och nu har jag varit snäll nog och kommit hit för att säga adjö åt dig ty ser du, liten, jag kommer aldrig tillbaka. Vill du tro mig, Liz, att om jag vore rik, mycket rik, jag menar så rik att jag hade råd sätta mig öfver hvad människor tänka, så skulle jag taga dig med. Ja, sannerligen gjorde jag inte det! Nu ska vi inte vara löjliga, ungen min, men jag vill värkligen tacka dig —

Han afbröt, plötsligt förlägen öfver sina ord. Han var rädd det hela skulle få en sentimental anstrykning och fortsatte därför skrattande:

— Ja, jag vet nog hvad du vill säga, att jag inte har något att tacka för, att du ej gifvit mig något och så vidare. Nej visst och dock har du det, mer än du tror. Tänk dig Lizzie att då jag nu reser min väg är det icke en enda person, jag lämnar med saknad utom möjligen dig. Förstår du det? Men det bästa af alltsammans är

att vi två skiljas som tvänne goda kamrater — adjö, tack skall du ha! Ser du det är stil i tycker jag. Vet du, jag önskar hela lifvet vore sådant, men nej — hvad är det då jag pratar?

Under denna tirad hade han samtidigt tänkt: — Hvad är det egentligen med mig — hvarför säger jag allt det här? Likväl förekom det honom som han nu talade uppriktigare än någonsin. Men så fick han den tanken att flickan antagligen ej begrep honom, kanske invärtes skrattade ut honom och han häjdade sig ånyo.

Hon hade hört på, halft brydd, med leende läppar, men rynkade ögonbryn. Nu steg hon upp och började gå fram och tillbaka med korta, koketta, nästan dansande steg. Hon skrattade tyst och frågade:

— Och du har enkom kommit hit för att säga adjö, är det sant?

Han kunde icke låta bli att själf le och svarade uppriktigt:

— Nej, jag vill ej narras, jag kom in hit för — för att jag hade tid till öfverlopps.

Nu skrattade hon öfverljudt och de hvita tänderna lyste:

— Bravo! du fula, vackra, elaka, snälla, dumma pojke. Och nu reser du till Norge, nej Sverige är det ju, Sverige — hon upprepade ordet flera gånger — och nu skall du få något till minne. Ser du det här halsbandet? — det är icke pärlor, det är hvita, torkade bär från Kuba. Men ser du, det är en amulett och hjälper och skyddar mot allt ondt, nej, skratta inte, då blir jag ond! Nu tar jag sönder tråden och ett bär får du, bara ett. Det får du lägga på ditt arbetsbord i Sverige och när du ser det så minns du Liz — inte sant?

Hon räckte honom leende det lilla hvita bäret.

På en gång kände han sig barnsligt vek. Denna yttring af naiv välvilja, som äfven fick uttryck i den enkla gest, hvarmed flickan räckte honom den lilla, simpla amuletten, grep honom. Van vid ytterst liten medkänsla var detta något nytt. Är det icke så jag alltid undrat, tänkte han, de värkligt goda människorna, de ömhjärtade, finner man dem endast bland dessa?

Han blef sig själf i nästa minut och steg upp. Flickan sprang fram, slog armarna om hans hals och med den halft beslöjade blick, han så väl kände, såg hon honom in i ögonen och hviskade:

— Res i morgon! stanna här ...

Säga hvad man vill, tänkte han, det är dock ett afsked. Högt sade han:

— Liten, det är omöjligt. Tack och god natt!

Då hon såg att han var besluten att gå återtog hon genast sitt förra sätt och började på nytt skratta:

— Så lustigt att du inte har någon annan att säga adjö åt än mig — tänk i alla fall! Och lämnar ändå landet! Nej vet du ...

Hon skrattade så att tårarna kommo henne i ögonen.

Han smått skämdes, men kände på samma gång en viss skadeglädje vid hennes ord. Passande och lagom att säga farväl till, tänkte han. Så sköt han henne åt sidan och gick. Efter honom ljöd hennes melodiska stämma ut i rägnet:

— *Good night — good bye!*
